Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Sborník dobré praxe

Tento dokument vznikl v rámci projektu

„Akreditované vzdělávání a odborné platformy pro sdílení zkušeností a dobrých praxí pro úředníky měst v přímé práci“ registrační číslo CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_023/0001044

červen 2018

Příjemce / realizátor: **Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR, o.p.s.**
www.vcvscr.cz

Společnost **Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR, o.p.s.** je zapsaná Městským soudem v Praze, oddíl O, vložka 175
Bankovní spojení – Komerční banka a.s., **číslo účtu:** 107-9276630207/0100, **IČ:** 26 18 76 39, **DIČ:** CZ 26 18 76 39, jsme plátci DPH
Sídlo společnosti – Vítkova 10/241, 186 00 Praha 8, **tel.:** 222 316 877, **fax:** 222 316 956, **email:** vcvscr@vcvscr.cz, www.vcvscr.cz

OBSAH

Zavádění Cochemského modelu v Kladně, Svobodová Ivana 2
Multidisciplinární spolupráce v Žamberku – kazuistika, Trulíková Miroslava 4
Týmový - multidisciplinární přístup v péči o ohrožené děti v Kladně, Michalová Magda 7
Efektivní způsob spolupráce kurátorek a učiliště v Kladně, Michalová Magda 9
Spolupráce OSPOD s pomáhajícími institucemi v Židlochovicích, Latini Sandra, Brillante Sylva 10
Spolupráce OSPOD a terénních sociálních pracovníků v Chomutově, Horynová Romana..... 12
Týmová spolupráce pohledem pracovníka OSPOD, zkušenosti z Ostravy, Honusová Russová Lenka 15
Preventivní pobytové programy v Děčíně, Galambová Lenka 19
Poskytování okamžité sociální pomoci – Moravskotřebovsko a Jevíčsko, Sedláková Lenka.. 21
Případová konference jako efektivní metoda sociální práce - Mrazíková Radka 23
Komunitní plánování na Otrokovicku, participace obcí a synergie dalších projektů, Zdražil Josef..... 25
Komunitní plánování v Lanškrouně, Mikulová Hana..... 30
Mapování kazuistik, Honus Rostislav 32
Společné supervize odborů sociálních věcí v Lanškrouně, Ptáčková Věra 36
Supervize jako výměna zkušeností, Honus Rostislav 39
Kolo profesní rovnováhy jako prevence syndromu vyhoření, Honus Rostislav..... 43
Seznam zkratek 45

Zavádění Cochemského modelu v Kladně, Svobodová Ivana

Jedním z nejvíce traumatizujících zážitků pro dítě bývá rozchod či rozvod rodičů, obzvláště jsou-li rodiče plni nezpracované nenávisti a agrese jeden vůči druhému.

Okresní soud Kladno v úzké spolupráci s OSPOD (oddělení sociálně právní ochrany dětí) Magistrátu města Kladna od konce roku 2016 zavádí do praxe tzv. Cochemský model řešení rodičovského konfliktu, který je založen na způsobu domluvy a nastavení pravidel mezi rodiči v nejlepším zájmu dítěte.

Protože je tento model řešení založen na flexibilní a interaktivní spolupráci jak rodičů, tak i ostatních zúčastněných profesí, je nezbytné, aby se na něm podíleli nejen soudci a sociální pracovnice OSPOD, ale i advokáti rodičů a pracovníci odborného poradenství – psychologové, mediátoři, soudem určení znalci. V případě Kladna jsou do interdisciplinární spolupráce prozatím zapojeni soudci, pracovnice OSPOD a pracovníci odborného psychologického poradenství ze Zařízení sociální intervence Kladno. Zástupci těchto profesních skupin se schází v pravidelných čtvrtletních intervalech, kde vyhodnocují spolupráci, dosažené výsledky a dolaďují konkrétní technické postupy, tak jak praxe vyžaduje.

Proces Cochemského přístupu začíná poté, kdy rodiče podají návrh na úpravu poměrů k nezletilým dětem k soudu. Soud návrh zhodnotí a v případě vhodnosti rodičů pro tento typ řešení jim uloží povinnost kontaktovat orgán sociálně právní ochrany dětí, který je ustanoven opatrovníkem pro soudní jednání o úpravě poměrů dětí.

V průběhu společného setkání na OSPOD jsou rodiče opatrovníkem poučeni o právech a povinnostech vůči jejich nezletilým dětem vyplývajících z jejich rodičovské odpovědnosti.

Rodiče jsou také poučeni o tom, že jejich dohoda respektující zájem dítěte, je výrazem jejich odpovědného přístupu k řešení situace související s jejich rozchodem. Jejich partnerský rozchod nesmí být ve svém důsledku i rozchodem dítěte s jedním z rodičů. Rodiče jsou poučeni, že jejich konfliktní vystupování je pro jejich dítě výrazně stresujícím faktorem s negativním vlivem na osobnostní vývoj dítěte.

Rodiče jsou opatrovníkem upozorněni na to, že pokud po využití všech nástrojů, které by mohly vést k jejich dohodě, nebudou smysluplné dohody schopni, bude soud postupovat ve standardním dokazovacím řízení. Soudní spor tedy bude s největší pravděpodobností vleklý a pro všechny zúčastněné strany psychicky i finančně náročný. Opětovně je rodičům zdůrazněno, že dlouhodobý konflikt rodičů má zásadní negativní dopad na psychiku jejich dětí.

V případě, že se rodiče v průběhu jednání jsou schopni dohodnout, jsou jim opatrovníkem představeny parametry takové dohody, kterou by soud shledal shodnou se zájmem dítěte i s platnými zákony, a během soudního jednání ji schválil.

V případě, že rodiče nejsou schopni odpovědné dohody, uloží soud rodičům povinnost vyhledat odbornou pomoc pro řešení jejich rodičovského konfliktu, případně nařídí účast na mediačním jednání, rodinné terapii nebo setkání s odborníkem z oblasti pedopsychologie.

Multidisciplinární spolupráce v Žamberku – kazuistika, Trulíková Miroslava

Příklad multidisciplinární spolupráce při řešení mnohovrstevných problémů a jednotlivých záležitostí z různých oborů

Ondřej, rok narození 1989

Poprvé jsme se s Ondřejem seznámili koncem r. 2014, kdy byl propuštěn z výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody v délce 1,5 roku, ke kterému byl odsouzen pro opakované porušení vykázání z bydliště, kde fyzicky napadl svoji matku a babičku. Kontaktovala nás jeho matka, ke které přišel domů a dožadoval se vstupu. Nechala ho první noc přespat, ale jeho delší pobyt rodina odmítla. Měli strach a obávali se jeho dalších útoků.

Podařilo se nám pro Ondru vyřídit náhradní doklad totožnosti na správním odboru, zažádat o vydání nové kartičky zdravotní pojišťovny a MoP (mimořádnou finanční pomoc) na ÚP. Poté jsme se obrátili na sociálního pracovníka v Domě na půli cesty (dále DPC) v Žamberku, kde Ondru obratem přijali. Již v prvních dnech bylo z jeho chování zřejmé, že pravděpodobně trpí některou duševní poruchou a nutně potřebuje pomoc odborného lékaře. Společně se sociálním pracovníkem DPC jsme postupně vyzvedli vyhotovené doklady a Ondřej, se zaevidoval jako uchazeč o zaměstnání na ÚP. Objednali jsme jej na psychologické vyšetření, jehož závěry byly důležité pro žádost o invalidní důchod. Rodinou i sociálním pracovníkem DPC jsme byli informování o Ondrově závislosti na návykových látkách. Opět jsme zařídili chybějící dokumenty (výuční list, potvrzení o evidenci na ÚP, potvrzení o době výkonu trestu atd.) pro žádost o invalidní důchod na OSSZ, Ondřejovi byl přiznán invalidní důchod I. stupně.

O rok později nás znovu kontaktovala Ondrova matka a informovala nás, že Ondřej ukončil pobyt v DPC a nastěhoval se k ní a k babičce zpět do domku. Její obavy o zdraví a život všech v rodině se znovu vrátily, syn se jí zdá „divný“, údajně trpí bludy, jeho chování je nevyzpytatelné a finančně je zcela nezodpovědný. Pomohli jsme v nalezení psychiatra, u kterého se začal Ondřej skutečně léčit a rovněž se nám podařilo vyřídit zvýšení invalidního důchodu na OSSZ z I. stupně na stupeň II.

V lednu 2016 došlo opět z Ondrovy strany k napadení matky, byl vykázán a hospitalizován na psychiatrii ve Svitavách (zařizovali jsme převoz ze služebny Policie ČR v Žamberku na psychiatrické oddělení nemocnice Svitavy). Po ukončení hospitalizace a návratu domů jsme Ondrovi zprostředkovali spolupráci s neziskovou organizací Péče o duševní zdraví v Ústí nad Orlicí. Spolupráce s kolegyní z PDZ Ondrovi prospívala. V dubnu jsme navrhli možnost

zaměstnání ve chráněné dílně pod sdružením Neratov, pracoviště v Albertinu Žamberk, kde Ondřej začal od května 2016 skutečně pracovat. Pro všechny bylo překvapením, jak obrovský smysl a naplnění života v této montážní dílně Ondra nalezl. V této době bylo psychiatrem diagnostikováno Ondrovo onemocnění schizofrenního typu a nasazena vhodná medikace. Přestože měl přiznán invalidní důchod II. stupně, nebyl mu přiznán příspěvek na péči. Proto jsme v červenci 2016 Ondřejovi pomohli sepsat odvolání proti nepřiznání a v listopadu byl zpětně od měsíce dubna přiznán PnP I. stupně ve výši 880,-Kč měsíčně.

Rok 2017 probíhal bez problémů. Ondra chodil pravidelně do zaměstnání, měl přiznaný invalidní důchod II. stupně, příspěvek na péči I. stupně a bydlel v jedné místnosti rodinného domu u matky a babičky. Spolupracoval s kolegyní z PDZ.

V lednu 2018 se do kanceláře dostavila Ondrova matka, ve velmi špatném psychickém stavu, a ukázala nám obě ruce zcela pokryté modřinami (takto prý i další části těla). Byla napadena ona i její bratr (Ondřejův strýc). Její syn údajně začal ve větší míře pít alkohol a přestal užívat léky. Má strach a neví co dělat dále. Ondřej byl opět hospitalizován na oddělení psychiatrie nemocnice Svitavy a rodina si již nepřála jeho návrat domů. Spojili jsme se s intervenčním centrem a byli přizváni na společnou schůzku na oddělení policie v Žamberku. V únoru proběhla schůzka, intervenčním centrem byl sepsán návrh předběžného opatření (prodloužení vykázání o dalších 30 dnů). Celá rodina se k návrhu připojila. Začali jsme intenzivně komunikovat s kolegyní z PDZ, která Ondru po dobu hospitalizace pravidelně navštěvovala a pokoušela se mu vysvětlit jeho situaci, kdy se nemá kam vrátit a doma již nemůže bydlet, což zpočátku nechtěl přijmout. Ve spolupráci s primářkou psychiatrie ve Svitavách jsme v březnu zařídili jeho převezení sanitou na dlouhodobou léčbu na psychiatrii v Žamberku.

V této době jsme začali intenzivně hledat jiné varianty bydlení v Žamberku. Skutečnou přízní osudu byl v této době vyhlášen nájem levného obecního bytu Městem Žamberk (1 místnost s koupelnou a WC). Společně s kolegyní z PDZ jsme zařídily podání žádosti o přidělení bytu a Ondrovi jsme vysvětlily, že malý a levný obecní byt je pro něj optimální variantou osamostatnění. Za sociální oddělení jsme sepsali doporučující dopis pro bytovou komisi, ve kterém jsme zdůraznili naléhavost přidělení bytu (Ondřej se nemá kam vrátit z léčení, má trvalé zajištěné příjmy, pracuje a souhlasí se stálou spoluprací s naším oddělením, celý život je žamberským občanem …). Pronájem bytu byl Ondřejovi přiznán. Následně jsme s kolegyní z PDZ zařídily sepsání nájemní smlouvy na Správě budov s.r.o. v Žamberku, změnu trvalého pobytu a další záležitosti spojené se změnou bydliště a osamostatněním.

V současné době Ondřej již několik týdnů spokojeně bydlí ve svém bytě, spolupracuje s námi i v oblasti finančního hospodaření, chodí do práce do chráněné dílny a spolupracuje s PDZ. K matce dochází většinou o víkendu, ona ho však domů nepouští a pouze mu venku předá uvařený oběd nebo vyprané prádlo. Jeho situace je stabilizovaná, rezervy jsou zatím v pravidelné medikaci.

V tomto případě mnohovrstevných problémů a složitého řešení jednotlivých záležitostí z různých oborů výborně zafungovala multidisciplinární spolupráce. Jmenovitě především s občanským sdružením Péče o duševní zdraví, dále s Domem na půli cesty, kolegyní ze správního oddělení MěÚ, hmotnou nouzí ÚP, ambulantním psychiatrem, Intervenčním centrem pro osoby ohrožené domácím násilím, sdružením Neratov, z.s., psychiatrií nemocnice Svitavy a Správou budov s.r.o.

Týmový - multidisciplinární přístup v péči o ohrožené děti v Kladně, Michalová Magda

Multidisciplinární přístup v péči o ohrožené děti by měl být v dnešní době již standardem, přesto stále v některých případech často pokulhává. Dítě ohrožené závislostí mívá potíže psychické, vztahové, zdravotní, mnohdy s nefungujícím rodinným zázemím. Každou touto oblastí problémů se zabývá odborník. Klient (v tomto případě dítě) by neměl být posílán od odborníka k odborníkovi, kteří o sobě vzájemně nevědí, ale měl by mít možnost spolupracovat s celým týmem, který si navzájem předává informace a společně tvoří s klientem a jeho zákonnými zástupci plán pomoci. Vytvořit takový tým se podařilo pracovníkům Adiktologické dorostové ambulance (dále jen ADA+) a kurátorkám pro děti a mládež kladenského OSPOD.

Posláním a cílem služby ADA+ je podpora dětí od 11 let a dospívajících ve změně jejich nefunkčního návykového chování v podmínkách jejich běžného života, především v rámci jejich rodinného systému. Služba nabízí dlouhodobou a systematickou práci s celým rodinným systémem, kde je podezření nebo už je diagnostikována závislost na návykových látkách (např. marihuana, pervitin, alkohol a jiné drogy, energetické nápoje), léková závislost, gambling, sázení nebo závislost na vztazích či informačních technologiích (sociální sítě). V praxi to znamená, že tým ADA+ terapeuticky spolupracuje jak s dítětem, tak i s rodiči a jinými dalšími rodinnými příslušníky. Velkou skupinu pak tvoří děti, které se potýkají s tzv. návykovým chováním a výchovnými problémy. Postupy práce představují individuální a skupinovou terapii, psychiatrickou, psychologickou a adiktologickou diagnostiku, socioterapii a rozvojové aktivity, které jsou zprostředkovávány multidisciplinárním týmem ambulance.

Téměř dvouletá velmi úzká spolupráce kurátorek pro děti a mládež a pracovníků ADA+ ukázala, že práce v týmu je efektivní a má velmi dobré výsledky. V poslední době tento tým často řeší i jiné problémy spojené se závislostním chováním jako jsou například sebepoškozování, lhaní, krádeže, absence ve škole, poruchy příjmu potravy, úzkosti, agresivitu a podobně.

Důležitou součástí spolupráce jsou pravidelná setkání, při kterých zástupci obou institucí týmově pracují nad kazuistikami klientů. Setkání se účastní zpravidla všechny kurátorky pro děti a mládež a celý tým ADA+. Rodinné systémy jsou o této spolupráci (předávání si informací o léčbě) také informovány a díky tomu se daří hlubší spolupráce jak s dětskými klienty, tak i s rodiči.

Nejčastějším typem společných klientů jsou rodiny s rozvedenými rodiči. Dítě navštěvuje dvouleté odborné učiliště, kde má vysoké absence a problémy s neklasifikací, kouří marihuanu, potuluje se, občas páchá trestnou činnost a hraje na počítači hry do ranních hodin. Matka je zoufalá, unavená, často dostatečně nevzdělaná a nerozumí tomu, co se doma se synem nebo dcerou děje. Neumí vést s dítětem – „skorodospělým“ - partnerský rozhovor, kritizuje, křičí, pláče, stěžuje si na otce.

Spolupráce obou institucí je důležitá pro nastavení pravidel, které mají klienti tendenci porušovat. Často z důvodu, že jim chybí primární schopnost dodržovat pravidla a řád. Tomu se mohou například učit při terapiích v ADA+. Pokud je pro členy rodiny problematické měnit nežádoucí stereotypy v jejich chování a jednání, začínají lhát, manipulovat a tzv. "vypadávat" z procesu. Z tohoto důvodu je důležité společné setkávání při případových konferencích - OSPOD - ADA+ - RODINA, kde je nutné popsat, co se děje, pochopit a respektovat nastavení a schopnosti rodiny, zhodnotit dosavadní (ne)spolupráci a nastavit nový funkční plán.

Efektivní způsob spolupráce kurátorek a učiliště v Kladně, Michalová Magda

Již dva roky probíhá intenzivní spolupráce kurátorů pro děti a mládež z oddělení sociálně právní ochrany a prevence Odboru sociálního Magistrátu města Kladna se zástupci Středního odborného učiliště a Praktické školy Kladno – Vrapice.

Spolupráce probíhá formou pravidelných setkání. První setkání měla za cíl nastavit efektivní způsob spolupráce mezi kurátorkami pro děti a mládež a pracovníky SOU a PŠ Kladno - Vrapice. Setkání probíhají střídavě na půdě odboru sociálního a učiliště a zúčastňují se jich kurátorky pro děti a mládež z oddělení sociálně právní ochrany a prevence a ředitelka SOU a PŠ se svou zástupkyní a dle potřeby i pedagogičtí pracovníci.

Na pravidelných společných setkáních se přítomní vzájemně seznamují s hlavními změnami ve svých metodikách a v návaznosti na ně diskutují o možnostech vzájemné spolupráce. Nejdůležitějším bodem spolupráce je hledání efektivního způsobu, jak udržet děti v učilišti co nejdéle, v ideálním případě dosáhnout jejich doučení, protože většina klientů kurátorek pro děti a mládež po ukončení povinné školní docházky nastoupí na zmíněné učiliště, ale většinou neukončí ani první ročník. Setkání probíhají téměř každý měsíc.

V rámci těchto setkání pracovníci obou institucí pracují týmově také nad kazuistikami klientů. Rodinné systémy (děti i zákonní zástupci) jsou o této spolupráci informováni a spolupráce probíhá s jejich souhlasem. I díky tomu se daří hlubší spolupráce jak s dětskými klienty, tak s rodiči. Účast pedagogů školy na pořádaných případových konferencích je samozřejmostí. V porovnání s minulými roky prudce klesl počet žáků, kteří opouštějí tuto školu hned v počátku studia. Přechod ze základní školy na školu střední patří k nejrizikovějším faktorům předčasných odchodů ze vzdělávání. V těchto případech je právě rychlá a intenzivní spolupráce všech stran zásadní.

V tomto roce SOU a PŠ Kladno - Vrapice zaznamenalo absolutně nejmenší úbytek žáků během tříletého studia v učebních oborech s výučním listem.

Spolupráce OSPOD s pomáhajícími institucemi v Židlochovicích, Latini Sandra, Brillante Sylva

V rámci projektu, díky kterému jsme měli možnost se účastnit jednotlivých školení k praxi OSPOD, jsme se společně setkali s několika odbory sociálně právní ochrany dětí z jiných měst. Někteří vyjadřovali lítost nad špatnou komunikací s organizacemi v jejich vlastním obvodu. Kolegové a kolegyně měli za to, že spolupráce s organizacemi zajišťujícími oporu a pomoc klientům by měla být především pomocná i pro OSPOD jakožto koordinátora konkrétních rodin. OSPOD a instituce by měly být schopny společně komunikovat na dobré úrovni, sdělovat si potřebné informace o rodině a pomoci klientům v překonání problematického období, které vyžaduje spolupráci s OSPOD a pomáhajících profesí. S tímto názorem se ztotožňujeme a rády bychom zmínily příklad dobré praxe našeho OSPOD s organizacemi nejen v obvodu naší místní příslušnosti, ale i s organizacemi spolupracujícími, jež sídlí mimo naši místní působnost.

V současné době máme navázané velmi dobré vztahy se Střediskem výchovné péče HELP ME v Brně (dále jen SVP), Diagnostickým ústavem pro mládež a SVP v Brně (DÚM) a také s výchovnými ústavy, o kterých se zmíníme později.

Domníváme se, že je velmi důležité práci založit na komunikaci mezi institucemi a na konkrétních vztazích s pracovníky těchto organizací. Je důležité mít možnost si osobně sdělit informace, a ne si jen vzájemně psát obecné zprávy na „papír“. V tomto ohledu máme velmi dobrou zkušenost se SVP i DÚM v Brně, DDŠ Jihlava a DDŠ Bystřice pod Hostýnem, stejně tak s VÚM Višňová, VÚM Velké Meziříčí a VÚM Střílky. Výčet těchto zařízení zde uvádíme z toho důvodu, že s nimi v současné době intenzivně spolupracujeme a práce se nám daří. Společně komunikujeme telefonicky, pořádáme kulaté stoly, případové konference apod., a jsme schopni se domluvit na tom, co je důležité, aby ve zprávě zaznělo, a k čemu všichni směřujeme tak, aby to bylo v zájmu nezletilého dítěte. Klienti jsou zároveň po celou dobu informováni o průběhu spolupráce, a rodině se tak nastavují kroky, které by rodinní příslušníci měli učinit, pakliže chtějí rizikové chování svého dítěte změnit. Rovněž nezletilé dítě není z komunikace vyňato a dostává potřebné informace k tomu, co je potřeba ke změně chování udělat. Tato forma spolupráce je velmi důležitá z toho důvodu, že dítě vidí, že jsme ucelený, nepropustný systém, informace si navzájem předáváme, spolupracujeme a díky tomu nás nemůže obcházet s jinými informacemi, neboť tyto se v určité fázi propojí. A pokud kdokoli v systému zjistí, že má informace jiné, hned se obrací na další subjekty s prověřením. To má samozřejmě pozitivní dopad na cíl spolupráce a specifičtější nastavení pravidel.

Nezletilý klient může v rámci SVP a DÚM docházet do zařízení ambulantně a spolupracovat s etopedy i psychology. Rovněž zde mají možnost spolupracovat jako rodina v rodinné terapii, v DÚM fungují i tzv. „rodičovské skupiny“, které se zaměřují na dospělé rodinné příslušníky, kteří mají v péči konkrétní dítě docházející do ambulance nebo je zde na pobytu. V SVP si může rodina domluvit dobrovolný dvouměsíční pobyt dítěte v zařízení. Po prvním měsíci a na konci pobytu dítěte je většinou svolávána případová konference za účasti rodiny, OSPOD a pracovníků zařízení, případně školy. Pobyt v DÚM na rozdíl od SVP je v současné době možný pouze prostřednictvím soudního rozhodnutí (myslíme si, že je škoda, že byla zrušena možnost dobrovolných pobytů v DÚM). Práce odborných pracovníků v těchto zařízeních se tak mohla více zaměřovat na prevenci a směřovat dítě jiným způsobem, než v současnosti, kdy jsou zde umísťováni nezletilí soudním nařízením.

V našem regionu velmi dobře funguje projekt Tým pro mládež, pod vedením pracovníka Probační mediační služby (PMS). Setkává se zde několik OSPODů, zástupci PČR, Pedagogicko-psychologické poradny, PMS, státního zastupitelství, soudu, neziskových organizací, škol a školských zařízení. Tým se setkává cca 4 – 6 x ročně a kromě aktualit a informací za každou instituci, zde máme různá témata k řešení. Pozvaní hosté představují nabídky spolupráce, natáčely se spoty k rizikovým jevům, připravila se výstava, která tzv. „objela“ celou Českou republiku. A co oceňujeme na setkávání „týmu“ především, je možnost osobních konzultací ke společným případům a sdělení si různých úhlů pohledů a stanovisek.

Naše sociální práce je postavena na tom, aby rodiče přebírali celkovou zodpovědnost za své dítě, a proto jsou oni těmi hlavními činiteli, kteří si pod vedením pracovníků stanovují cíle výchovy, jakým směrem se má jejich rodinný systém ubírat, a v jakých oblastech mají oni a dítě za odborného vedení pracovníků ty pozitivní změny rozvíjet. Hlavním cílem spolupráce s organizacemi a nezletilým dítětem je vytvoření vhodného výchovného prostředí, a v případě, kdy je dítě ve školském zařízení na pobytu, je to navrácení dítěte do takového rodinného systému, který je sám schopen poskytovat dítěti vhodné podmínky.

Spolupráce OSPOD a terénních sociálních pracovníků v Chomutově, Horynová Romana

V příspěvku naleznete praktické informace k možnému řešení spolupráce sociálních pracovníků OSPOD a terénních sociálních pracovníků.

Z náplně sociálních pracovníků (dále jen SP) OTSP (oddělení terénní sociální práce) Magistrátu města Chomutova mimo jiné v souvislosti se spoluprací se SP OSPOD vyplývá, že *v rámci samosprávy:*

- poskytuje výchovnou a poradenskou péči manželům, rodičům, dětem a těhotným ženám při jejich rodinných, osobních a sociálních problémů – při této činnosti úzce spolupracuje s oddělením sociálně-právní ochrany dětí.

V rámci výkonu státní správy v přenesené působnosti:

- poskytuje odborné sociální poradenství osobám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu, osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, a osobám, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností; přitom spolupracuje se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, s Vězeňskou službou České republiky, Probační a mediační službou České republiky, správními úřady a územními samosprávnými celky,
- na území svého správního obvodu koordinuje poskytování sociálních služeb a realizuje činnosti sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob; přitom spolupracuje s krajskou pobočkou Úřadu práce a krajským úřadem.

Na pracovní poradě OSPOD se jednalo o nastavení mantinelů v řešení problematiky v rodině v níže uvedených oblastech a ve spolupráci s OTSP.

- Pomoc a podpora klientům v rodinách, které se nacházejí ve složité životní situaci ovlivněné sociálním vyloučením či hrozbou sociálního vyloučení (oblasti bydlení, vzdělávání dětí, záškoláctví).
- Zadlužení a finanční gramotnost (vedení k samostatnosti, zodpovědnosti, hospodárnosti, pomoc při vyřizování administrativních formalit, poradenská pomoc při řešení obtížné finanční situace rodiny).
- Bydlení a příjmy (pomoc při vyřizování formalit spojených s vyplácením sociálních dávek, řešení krizových situací při ohrožení nebo ztrátě bydlení).

Pokud SP OSPOD vede rodinu s dětmi v evidenci a v rodině se objevují shora uvedené nedostatky *(dluhy, hrozí ztráta bydlení, záškoláctví dětí),* v rámci možnosti zkvalitnění života

rodiny, zejména nezletilých dětí žijících v rodině, je rodině nabídnuta možnost pravidelné spolupráce s terénní sociální pracovnicí OTSP. Rodičům je vysvětlen cíl spolupráce se SP OTSP.

SP OSPOD požádá SP OTSP o spolupráci, zkonzultuje s ní problematiku v rodině a písemně (mailem či fyzicky v tištěné podobě) předá SP OTSP žádost o spolupráci v řešení situace v rodině … v souvislosti s … (popisem skutečností, co je třeba aktuálně v rodině řešit – „zakázka“ a základní údaje o rodině ze spisové dokumentace vedené OSPOD).

Po dohodě obě pracovnice společně navštíví rodinu a úzce spolupracují, předávají si aktuální informace o rodině, písemně zpracované záznamy ze šetření SP OTPS a OSPOD a vše zakládají do spisové dokumentace.

OSPOD je stále zodpovědný za řešení případu, přestože předal rodiny k řešení SP OTSP. Nejde o přerozdělování terénu OTSP, nýbrž o úzkou spolupráci OSPOD a OTSP.

Chomutov

Magistrát města Chomutova

Vzor žádosti o spolupráci

Odbor sociálních věcí
Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
Zborovská 4602, 430 28 Chomutov

VZOR ŽÁDOSTI O SPOLUPRÁCI

Magistrát města Chomutova
OSV – Oddělení terénní sociální práce

Naše značka:	Vyřizuje:	Datum:
Om …/…/zn.prac.	*příjmení pracovnice*	……..

Věc: Žádost o spolupráci v rodině

Dítě: *(jméno a příjmení, datum narození, bytem)*
Matka: *(jméno a příjmení, datum narození, bytem)*
Otec: *(jméno a příjmení, datum narození, bytem)*

Žádáme o spolupráci v rodině výše jmenovaného nezletilého dítěte v souvislosti se složitou životní situací, ve které se rodina ocitla a kde hrozí riziko sociálního vyloučení. Rodině je třeba poskytnout poradenství v oblasti …… *(vybrat z níže uvedených oblastí spolupráce).*

- ✓ *poskytování výchovné a poradenské péče manželům, rodičům, dětem a těhotným ženám při jejich rodinných, osobních a sociálních problémů*
- ✓ *pomoc a podpora klientům v rodinách, které se nacházejí ve složité životní situaci ovlivněné sociálním vyloučením či hrozbou sociálního vyloučení (oblasti bydlení, vzdělávání dětí, záškoláctví)*
- ✓ *zadlužení a finanční gramotnost (vedení k samostatnosti, zodpovědnosti, hospodárnosti, pomoc při vyřizování administrativních formalit, poradenská pomoc při řešení obtížné finanční situace rodiny)*
- ✓ *bydlení a příjmy (pomoc při vyřizování formalit spojených s vyplácením sociálních dávek, řešení krizových situací při ohrožení nebo ztrátě bydlení)*

Děkujeme za spolupráci.

Vyřizuje:

Týmová spolupráce pohledem pracovníka OSPOD, zkušenosti z Ostravy, Honusová Russová Lenka

V příspěvku se budu zabývat rolí orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále OSPOD), subjekty spolupráce, cíli spolupráce, kompetencemi a motivací jednotlivých subjektů.

Protože pracuji na Magistrátě města Ostravy, kde zajišťuji agendu osvojení, pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu, budu se ve svém příspěvku zaměřovat především na spolupráci v systému náhradní rodinné péče (NRP). Co se týká pěstounské péče na přechodnou dobu, ráda bych zmínila, že jsme v rámci Moravskoslezského kraje jedinou obcí, která zajišťuje zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu pro děti s trvalým pobytem na území města a širšího správního obvodu namísto Krajského úřadu. Tato praxe trvá již druhým rokem a z hlediska fungování týmové spolupráce mezi OSPOD žadatelů, OSPOD dítěte a doprovázejícími organizacemi ji vnímám jako velmi funkční. Zejména je pozitivní, že dochází k umísťování dětí do rodin, které osobně znám, mohu lépe posoudit, jaké jsou jejich možnosti, kompetence, odhadnout rizika. Spolupráce s doprovázejícími organizacemi je vzhledem k dlouhodobé spolupráci také efektivnější.

Při výkonu SPOD vnímám týmovou spolupráci všech zúčastněných subjektů jako jeden z hlavních nástrojů sloužících pro dosažení nejlepšího zájmu dítěte. V této souvislosti je podstatné správné uchopení zákonem stanovené tzv. koordinační role OSPOD. Existují různá pojetí toho, co si pod pojmem koordinace jednotliví pracovníci představují, a s tímto může souviset riziko nefunkčního nastavení spolupráce. Jde o roli řídící, výkonnou či organizační? Z mého pohledu zodpovídáme za průběh poskytování sociálně právní ochrany ohroženým dětem (viz. §6 zákona č. 359/1999 Sb.), vyhodnocujeme situaci dítěte a ve spolupráci s ostatními dotčenými subjekty vytváříme individuální plán ochrany dítěte (IPOD). Je nezbytné, aby měl orgán SPOD o dítěti všechny dostupné informace, zastřešoval všechny kroky stanovené v IPOD, jasně vymezil, kdo a za jaký cíl zodpovídá. Nelze přenášet zodpovědnost za rozhodování či výkon SPOD v celém rozsahu na doprovázející subjekty či další nestátní neziskové organizace. Zejména s ohledem na skutečnost zastupování dítěte v rámci opatrovnických řízení je nutná znalost případu, dítěte, jeho biologické rodiny, osob pečujících a dalších. Orgán SPOD by měl být místem, kde se informace o dítěti potkávají a díky tomuto navrhovat vhodná opatření. Koordinační úloha může být poměrně komplikovaná, protože orgán SPOD v rámci řešení situace jednoho dítěte může pracovat běžně s cca 5-8 subjekty (např. soudy, doprovázející organizace, školská zařízení, nestátní neziskové organizace, dobrovolnické organizace, lékařská zařízení, orgány činné v trestním řízení a další). Samozřejmě pracuje zejména s dítětem a jeho rodinou, případně rodinou

náhradní. Role rozhodovací a někdy i role represivního orgánu klade na pracovníky velké nároky, zejména co se týká zodpovědnosti za zvolený způsob řešení a jeho realizaci. Tyto nároky je však nastavením efektivní spolupráce a partnerským přístupem možno zvládat mnohem lépe, a zejména ve prospěch dítěte samotného.

Co mi ve spolupráci s jednotlivými subjekty pomáhá? Jednoznačně je to vymezení vzájemných kompetencí a jejich znalost všemi zúčastněnými. Pokud se toto nedaří, navrhuji osobní setkání, kde si vzájemné role a kompetence vyjasníme. Vnímám jako nezbytné, aby orgán SPOD na jednotlivých cílech IPOD participoval (např. obsah dohody o kontaktech dítěte svěřeného do NRP s biologickou rodinou apod. nelze ponechat pouze v kompetenci doprovázející organizace osob pečujících). V této souvislosti bych ráda zmínila, že město Ostrava od roku 2011 realizuje kampaň na propagaci NRP s názvem Dejme dětem rodinu. V rámci této kampaně se všechny doprovázející organizace a organizace pověřené výkonem SPOD setkávají na pravidelných metodických pracovních schůzkách organizovaných magistrátem města. Takto nastavená spolupráce nám napomohla v roce 2013, kdy byla uzákoněna povinnost pěstounů uzavírat tzv. dohody o výkonu pěstounské péče. Orgán SPOD tak má zákonně uloženo povinnost spolupracovat s doprovázející organizací pěstounů. V rámci města jsme tuto spolupráci s cílem zajištění péče o děti v NRP již realizovali a mohli jsme na ni navázat, dále ji prohlubovat a zlepšovat. Velmi se osvědčil vzájemný respekt, partnerský přístup, ochota naslouchat, možnost a realizace osobních setkání, vzájemná výměna informací.

V rámci týmové spolupráce při hledání nejlepšího zájmu dítěte je velmi důležité uvědomit si, s jakou motivací do tohoto procesu jednotliví aktéři vstupují. Jejich motivy spolupráce jsou často velmi rozdílné a je úlohou orgánu SPOD toto rozklíčovat a vše nastavit tak, aby spolupráce byla funkční. Velmi častým motivem doprovázejících organizací je ochrana osob pečujících a motivace pěstounů přijaté dítě chránit, někdy také o „dítě nepřijít“. Z toho mohou plynout těžkosti v nastavení kontaktů s biologickou rodinou a další spolupráce s náhradní rodinou dítěte. Naproti tomu motivací orgánu SPOD by měl být zájem vyřešit případ v nejlepší zájmu dítěte, ale také nezasahovat např. do práv biologických rodičů, pečujících osob apod.

Spolupráce nefunguje tam, kde se u některé ze stran setkávám s neochotou ke spolupráci, neznalostí či nekompetentností. Jako rizikový vnímám nadřazený přístup orgánu SPOD, kdy nebere v úvahu názory a potřeby jednotlivých subjektů spolupráce. V případě, kdy spolupráce nefunguje, projevuje se to např. tak, že ze strany orgánů SPOD dostává klient odlišné rady, návody, jak situaci řešit než třeba od nestátní neziskové organizace nebo doprovázející organizace. Tento nejednotný přístup ze strany aktérů systému klient velmi rychle vycítí a může toho využít ve svůj prospěch. V tomto případě hrozí také riziko uzavírání tzv. koalic (např. pěstoun-doprovázející organizace, biologický rodič – sociální služba apod.)

Co je potřeba zdůraznit je fakt, že v rámci SPOD je každý jednotlivý případ dítěte individuální, neopakovatelný a jedinečný. Z uvedeného vyplývá, že důležitou dovedností pracovníků SPOD je umět pracovat se skutečností, že podoba spolupráce se mění při každém konkrétním případu, je nutné být připraven přehodnocovat nastavené cíle, přijímat změny, ale zejména být schopen o těchto opatřeních s aktéry spolupráce komunikovat.

Spolupráce bývá obecně chápána jako společné úsilí zaměřené na dosažení prospěchu všech, kteří se na něm podílejí. Ve spolupráci v rámci SPOD je to však nadřazenost prospěchu dítěte, jeho nejlepšího zájmu nad prospěchem ostatních. Cením si všech těch, kteří do procesu vstupují otevřeně se znalostí svých kompetencí a možností a těchto využívají co nejlépe ve prospěch řešení situace „ohroženého“ dítěte.

Co v našem městě velmi dobře funguje na ochranu dětí ohrožených z pohledu spolupráce?

- **Kampaň „Dejme dětem rodinu“** (viz výše).
- **Tým pro mládež**

  Speciální multidisciplinární tým složený ze zástupců orgánů SPOD, státní a městské policie, Probační a mediační služby, zástupců okresního soudu a státního zastupitelství v Ostravě, metodiků prevence ostravských ZŠ a SŠ, zástupců středisek výchovné péče a diagnostických ústavů. Tým řeší otázky týkající se problematiky péče o ohrožené a rizikové děti, koordinuje spolupráci jednotlivých institucí, navrhuje možnosti řešení na základě konkrétních kazuistik. Schází se nejméně 3x ročně z podnětu Magistrátu města Ostravy.

- **Komise SPOD**

  Zvláštní orgán města, který koordinuje výkon SPOD na území města a širšího správního obvodu. Sleduje opatření učiněná orgány SPOD, zabývá se ochranou týraných a zneužívaných dětí. Členy jsou zástupci OSPOD, neziskových organizací, územních samospráv (městské obvody), psychologové, zástupci školství, policie a další. Velmi úzce je nastavena spolupráce s Týmem pro mládež.

- **Funkční model Komunitního plánování na území Statutárního města Ostravy**
- **Tým pro oběti**

  Multidisciplinární tým věnující pozornost obětem domácího násilí funguje od roku 2007 a byl prvním v rámci ČR. Jeho činnost na ochranu dětských i dospělých obětí koordinuje Intervenční centrum Ostrava. Členy týmu jsou kromě pracovníků intervenčního centra také zástupci orgánů činných v trestním řízení, zástupci orgánů SPOD města a další.

- **ADRA Česká republika – dobrovolnické centrum**

  Od roku 2013 pomáhají dobrovolníci ADRA ČR také dětem v pěstounských rodinách s trvalým pobytem na území města Ostravy. Posláním dobrovolníka v tomto programu je věnovat svůj volný čas dítěti ve věku od 0 do 21 let s ohledem na jeho zájmy nebo potřeby rodiny. Dobrovolník s dítětem mohou společně navštěvovat kulturní a sportovní zařízení, chodit na procházky, trávit čas na zahradě, číst si knihy, hrát hry, povídat si, případně může být dobrovolník nápomocen při přípravě dítěte do školy nebo při jeho docházce do zájmového kroužku. Dobrovolník se stává přítelem nejen dětí, ale také celé rodiny a nabízí dětem, s mnohdy nelehkým osudem, možnost mít blízkého dospělého kamaráda. Program je určen dobrovolníkům starším 18 let.

Preventivní pobytové programy v Děčíně, Galambová Lenka

Oddělení prevence a kurátorské činnosti Magistrátu města Děčín, odbor sociálních věcí a zdravotnictví, pořádá každoročně v rámci péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost preventivní programy s cílem výchovně působit na vybranou skupinu jedinců. Programy jsou zaměřeny na smysluplné trávení volného času, podporu zdravého náhledu na sebe sama a eliminaci nežádoucích, někdy i patologických jevů v jejich chování.

Popis programu a jednotlivých činností

Pobyty se většinou konají ve dvou termínech, na začátku měsíců července a srpna. Program zajišťují nejméně dvě kurátorky pro děti a mládež a další pracovník magistrátu či jiný externista s pedagogickou praxí. Kapacita je proměnlivá, dle tematického zaměření. Nejčastější počet dětí na pobytu je osm až deset. V letošním roce jsou programy koncipovány pro dívky ve věku 12 až 16 let, které aktuálně mají nebo v minulosti měly výchovné problémy různého druhu.

V období posledních dvou let preventivní program probíhá v Jedlové pod Jiřetínem. Děvčata jsou ubytována v rekreačním zařízení Magistrátu města Děčín. V minulosti jsme využívali i jiné penziony v okolí města Děčína.

Preventivní pobyt probíhá po dobu čtyř dnů. Dívky jsou nepřetržitě pod dohledem dospělých osob. V průběhu pobytu si děvčata sama připravují snídaně a večeře. Snažíme se zapojit všechny dívky bez rozdílu věku a zkušeností. Střídají se dle rozpisu služeb, stejně jako v udržování pořádku a čistoty společných prostor rekreačního zařízení.

Během pobytu probíhají řízené aktivity v oblasti kreativního tvoření, sportovních činností a prožitkového vzdělávání. Mezi oblíbené aktivity patří batikování triček, výroba náramků z paracordu, práce s korálky, karaoke, módní přehlídka a večerní společné grilování na zahradě. V neposlední řadě nemůže chybět noční stezka odvahy. Každý den se realizují turistické výlety v okolí. Např. návštěva zříceniny hradu Tolštejn, poměrně náročný výstup na rozhlednu Jedlová, návštěva lanového centra, jízda na koloběžkách apod.

Vzdělávací aktivity většinou zajišťují externí odborníci z řad pracovníků městské policie, záchranářů a nově terapeutů z neziskových organizací, kteří se dlouhodobě věnují práci s dětmi z rizikových rodin. Tyto společné aktivity jsou zaměřeny na vztahy mezi vrstevníky, v rodině a k sobě samému.

V průběhu programu děvčata získávají nové poznatky a učí se novým dovednostem. Při učení musejí zvládat nejrůznější překážky, díky kterým se posiluje jejich vůle i sebevědomí.

V nejrůznějších situacích potřebují spolupracovat s ostatními, rozdělit si role a vzájemně si pomáhat. Během pobytu se mezi děvčaty a kurátorkami posiluje důvěra, na jejímž základě se velmi dobře navazuje spolupráce při řešení jejich případných dalších problémů v budoucnu. Děvčata se učí překonávat samy sebe, mohou prožít krizové situace v bezpečném prostředí, říci si o pomoc od vrstevníka či dospělé osoby, dostávají zpětnou vazbu od ostatních. Mají možnost poznat nové způsoby trávení volného času, bezprostředně vidí výsledek vlastního tvoření.

Poslední večer probíhá zhodnocení pobytu. V každé disciplíně dostává ta nejúspěšnější diplom a drobnou odměnu. Každá účastnice je oceněna, neboť vždy je důvod k pochvale. Děvčata mají také prostor ke sdílení svých prožitků, pocitů, toho, jak se jim preventivní program líbil, poskytují nám zpětnou vazbu a náměty k dalším možnostem a plánům. Mezi děvčaty se mnohdy navazují nová přátelství.

V průběhu společných chvil nepanuje vždy pohoda a přátelská atmosféra. Často je potřeba pracovat s motivací a důsledností. Vracíme se k pravidlům pobytu, která byla na počátku společně vytvořena. Doposud se nám vždy podařilo drobné problémy zvládnout a na konci odjíždíme všichni spokojení a usměvaví. Odvážíme si nadšení a pocit, že takové akce mají svůj smysl. Často je takový pobyt jedinou prázdninovou aktivitou dětí žijících v nepříznivých sociálních podmínkách. Jsme velmi rádi, že nás představitelé Statutárního města Děčín podporují a tyto aktivity dlouhodobě v rámci preventivní činnosti financují.

Poskytování okamžité sociální pomoci – Moravskotřebovsko a Jevíčsko, Sedláková Lenka

Sociální pracovník je pro člověka v nepříznivé sociální situaci mnohdy poslední možností, na koho se obrátit se žádostí o pomoc. Posláním sociálního pracovníka je pomáhat všem osobám v nepříznivé životní situaci podle bydliště nebo místa, kde problém nastal. Každá tato osoba má dle zákona č. 108/2006 Sb., o soc. službách, ve znění pozdějších předpisů, nárok na poskytnutí základního sociálního poradenství, které by pomohlo řešit tuto svízelnou situaci.

Při činnosti sociálních pracovníků obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při výkonu sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování je zároveň uplatňováno ustanovení zákona č. 108/2006 Sb., v platném znění, a to zejm. § 92 písm. a) a d), kdy obecní úřad obce s rozšířenou působností zajišťuje osobě, které není poskytována sociální služba a je v takové situaci, kdy neposkytnutí okamžité pomoci by ohrozilo její život nebo zdraví, poskytnutí sociální služby nebo jiné formy pomoci, a to v nezbytném rozsahu.

V souvislosti se Sociální reformou I. od 1. 1. 2012, se dávky pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, dávky mimořádné okamžité pomoci) dle zákona č. 111/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vyřizují na pobočkách úřadů práce.

Už po několika měsících existence reformy se v praxi ukázalo, že tato reforma nebyla zcela dobře připravena a rodiny i jednotlivci se tak ne vlastní vinou (např. z důvodů častých výpadků programu zpracovávajícím agendu výplaty dávek hmotné nouze (HN)) často ocitli zcela bez finančních prostředků. Většinou se jednalo o situace, kdy dávky pomoci v HN byly často jejich jediným příjmem a právě vzniklé komplikace spojené s opožděnou výplatou dostávaly klienty do situací, kdy se mnohdy ocitli i v ohrožení života.

Právě zmíněné situace, se kterými se sociální pracovníci setkávali stále častěji, byly impulsem pro řešení dané problematiky s vedením města. Byl zpracován podkladový materiál pro jednání Rady města, kde bylo požadováno vyčlenění finančních prostředků z rozpočtu města ve výši 20.000,-Kč ročně pro účely poskytování okamžité sociální pomoci spojené s výkonem sociální práce. Radou města byl materiál projednán na jednání v dubnu 2013 a bylo doporučeno zařazení zmíněné finanční částky do rozpočtu města.

V praxi je každý případ posuzován individuálně. Nejprve je provedeno sociální šetření a jsou ověřeny důvody, které vedly k nepříznivé sociální situaci rodiny či jednotlivce. Ve spolupráci s krajskou pobočkou ÚP je ověřeno, zdali není možné využít možných zákonných nároků

na dávky, které by pomohly danou situaci řešit. Dále je ověřována taktéž možnost poskytnutí pomoci místní charity, např. potravinová pomoc, charitní šatník či možnost získání příspěvku z „Tříkrálové sbírky“.

Po zvážení všech skutečností a dostupných možností rozhodne sociální pracovník o poskytnutí okamžité pomoci, která je poskytována např. formou nákupu nezbytných potravin, zajištěním kojenecké stravy, úhrady obědů v mateřské školce, zajištěním speciální stravy v případě osoby s diabetem apod. Opakovaně došlo k situaci, kdy byla pomoc zajištěna osobě náhle propuštěné ze zdravotnického zařízení, a to z důvodu, že již nebylo možné zajištění pomoci ÚP či jiné organizace (případy propuštění z LDN, psychiatrické léčebny apod.). Lze říci, že převažující skupinou, které je poskytována okamžitá pomoc, jsou rodiny s dětmi, kdy problematickou situaci je třeba s ohledem na situaci dětí řešit neprodleně.

S odstupem času, od doby schválení příspěvku ze strany města, je tento krok sociálními pracovníky odboru sociálních věcí zdravotnictví MěÚ v Moravské Třebové vnímán jako velice přínosný nástroj pro posílení kvalitního výkonu sociální práce na území Moravskotřebovska a Jevíčska. Nepochybně vede k naplňování § 92 zákona č. 108/2006 Sb. v platném znění a současně poskytuje potřebnou oporu samotnému sociálnímu pracovníkovi při rozhodování o formě možné pomoci klientovi v mnohdy jinak neřešitelné nepříznivé situaci.

Případová konference jako efektivní metoda sociální práce - Mrazíková Radka

Případové konference jsou dnes již běžně využívaným nástrojem sociálního pracovníka při realizaci výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Na OSPOD Děčín začala být tato metoda využívána od roku 2014, přičemž v tomto roce docházelo spíše k získávání zkušeností při samotné její realizaci a k hledání nejvhodnějších postupů tak, aby mohla být využita skutečně efektivně.

Nejprve bylo třeba vytvořit vhodné prostory k tomu, aby bylo možné pracovat se skupinou pozvaných účastníků případové konference, stanovit pravidla pro její realizaci a věnovat dostatečný prostor pracovníkům, kteří se učili roli svolavatele, účastníka a někteří i roli facilitátora. Pracovníci OSPOD sice absolvovali různé semináře zaměřené na tuto problematiku, ukázalo se však, že samotná realizace na ně klade větší zátěž a odpovědnost, než se původně očekávalo. Vzhledem ke vzrůstajícímu počtu případových konferencí nebylo možné využívat jen externí facilitátory.

Roli svolavatele případové konference (dále jen PK) považujeme za velmi důležitou, neboť v ní vystupuje pracovník, který je klíčovým pracovníkem nezletilého dítěte a jeho rodiny a volí případovou konferenci v dané chvíli jako nástroj pro řešení konkrétní situace nezletilého dítěte. V přípravné fázi probíhá vždy krátká intervize v rámci týmu OSPOD, které se účastní pracovníci spojení s řešeným případem či s připravovanou PK (kurátor, pracovnice NRP, terénní pracovnice apod.). Dochází k ujasnění cíle PK, vymezení okruhu účastníků, k určení facilitátora a k prvnímu návrhu možného termínu realizace PK. Důležitým okamžikem je ujasnění, zda dítě bude účastno PK, případně které její části a domlouvají se možné alternativy v rámci přípravy tak, aby byl zajištěn zdárný průběh PK. Svolavatel následně projednává navržený termín s pozvanými účastníky konference tak, aby mohlo dojít k závaznému stanovení termínu PK. Fáze přípravy pro účastníky ze strany rodiny je velmi důležitá. Svolavatel PK osobně s rodinou, příp. s dítětem, o realizaci PK promluví. Vysvětlí zejména, k čemu PK slouží, jak bude vypadat její průběh, co bude cílem a kdo se bude účastnit a proč. Fázi přípravy považujeme pro úspěšný průběh PK za velmi důležitou. Je zpracována pozvánka, která v sobě zahrnuje zejména cíl setkání a seznam účastníků.

V průběhu PK se zpracovává zápis, který v závěru obdrží všichni účastníci. V obsahu tohoto zápisu je velmi stručně zpracováno úvodní slovo svolavatele. Jedná se o stručný popis případu, který neobsahuje citlivé údaje klienta a zahrnuje v sobě shrnutí toho, proč je důležité svolat PK. Zápis dále obsahuje průběh diskuse, včetně zachycení důležitých okamžiků na PK a zejména závěrečný plán konkrétních kroků s určením odpovědné osoby

za jejich realizaci. Konkrétní kroky, stejně tak celá diskuse, je vedena v rámci facilitačního procesu směrem k nastaveným cílům případového setkání. Po celou dobu přípravy i realizace PK jsou dodržovány zásady etiky a důstojnosti ve vztahu ke klientům, k zúčastněným odborníkům a kolegům.

Lze konstatovat, že od roku 2015 jsou případové konference na OSPOD Děčín již běžně využívány k řešení situace ohrožených dětí. Na OSPOD Děčín bylo v roce 2015 uspořádáno celkem 74 případových konferencí, v roce 2016 70, v roce 2017 také 70 a za první pololetí roku 2018 bylo realizováno případových konferencí již 35. Do případových konferencí jsou kromě rodiny, nezletilých dětí a pracovníků OSPOD zapojováni další odborníci z různých institucí napříč všemi obory pracujícími s projednávaným dítětem. Řešená témata se týkají zejména oblasti ohrožených dětí a nutnosti nalézt optimální řešení v jejich zájmu, a to za účasti jak rodiny, tak ostatních zúčastněných institucí. Tématem případových setkání, kromě řešení situace ohrožených dětí dle § 6 zákona 359/99 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (děti s podezřením na týrání, zneužívání, zanedbávání, či děti jiným způsobem v péči svých rodičů ohrožené), byly např. také konflikty mezi rodiči týkající se sporu o výchovu dětí či úpravy styku rodičů s dětmi. Případové konference se ukázaly jako velmi přínosné také v případech řešení situace u některých dětí v náhradní rodinné péči a u dětí, jejichž výchovu rodiče zanedbávají a je třeba plánovat intervence v rodině, zajistit potřebnou podporu dětem v rámci dostupných sociálních služeb v regionu a v rámci možností zapojit rodiče aktivně do řešení situace jejich dětí.

Tato metoda bezpochyby pracovníkům OSPOD Děčín přinesla kromě rozdělení odpovědnosti při řešení situace nezletilého dítěte a hledání optimálního řešení také zlepšení spolupráce se zapojenými institucemi v rámci regionu. Stále se ukazuje, že tato metoda je při řešení situace ohroženého dítěte velmi efektivní.

Komunitní plánování na Otrokovicku, participace obcí a synergie dalších projektů, Zdražil Josef

Na počátku bylo komunitní plánování sociálních služeb (KPSS) a postoj starostů města Otrokovice k tomu, jak má být prováděno a jak vážně je bráno. Tedy jako smysluplný proces komunikace s veřejností a neziskovými organizacemi, které se starají o dobro obyvatel města. Realizace byla několikrát za uplynulých 13 let podpořena evropskými strukturálními fondy, ale „komunitně" se plánovalo i v letech, kdy vše hradilo město Otrokovice ze svého rozpočtu.

Projekty, které na KPSS navazují, začaly projektem Mezinárodní spolupráce v KPSS. Díky projektu jsme mohli v rámci studijních cest vzít členy řídící skupiny a pracovních skupin do Anglie, Nizozemska a na Slovensko a odborníky z těchto zemí přivézt do Otrokovic. To, jakým způsobem jsou v západních zemích plánovány, řízeny, financovány a realizovány sociální služby, bylo objevné jak pro poskytovatele služeb, tak pro politické představitele měst a obcí regionu. Hodně nám to pomohlo a dodnes pomáhá, když potřebujeme se starosty něco dohodnout.

Podstatou projektů, které v současné době realizujme či se do nich zapojujeme, je spolupráce s dalšími aktéry v území. Do projektů Pilotní ověření sociálního bydlení v Otrokovicích (POSBO) a Partnerství pro duševně nemocné na Otrokovicku (PAPDUN) vždy plánujeme aktivní zapojení expertů z řad poskytovatelů sociálních služeb a v případě lidí s duševním onemocněním také lékařů a především lidí s osobní zkušeností s duševním onemocněním. Projekt Podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí, který realizuje MPSV zapojil město Otrokovice v rámci síťování služeb pro OSPOD. Tedy opět široká komunikace mezi různými aktéry za účelem spolupráce ve prospěch obyvatel regionu.

To, čeho v rámci projektů chceme dosáhnout, je realizace konkrétních aktivit pro lidi z cílové skupiny, například vzdělávání nebo možnost účasti na svépomocné skupině. Kromě toho potřebujeme také vytvářet koncepční materiály, metodiky či přímo dohody, jak budeme řešit konkrétní témata. Projekty jsou vždy pouze nástavba k standardním činnostem jednotlivých aktérů, proto chceme, aby se jednalo o něco užitečného. Výrazně se tím zvyšuje ochota jednotlivců i organizací ke spolupráci.

Dobré zapojení starostů do komunitního plánování a navazujících projektů se projevilo například v tom, že souhlasili s tím, že se i malé obce regionu, budou podílet na financování sociálních služeb. Říkáme tomu Systém participace. Náš systém zapojení obcí do spolufinancování sociálních služeb jsme začali budovat v roce 2012, kdy se obce dohodly na takovém systému, který zaručuje, že alespoň z úrovně lokálních samospráv bude zajištěn relativně stabilní přísun finančních prostředků. Výsledkem je, že z celkového rozpočtu

poskytovatelů sociálních služeb je v regionu pokryto cca 10% z rozpočtů obcí. Podíly obcí jsou odvozeny od počtu jednotek služby, které jsou poskytovány občanům jednotlivých obcí. Všechny obce rozdělují finance na základě stejných principů a spolufinancují jen služby poskytované na jejich území nebo jejich občanům.

V procesu žádání o dotace se osvědčilo několik inovací oproti předchozí praxi. Jednotný formulář obsahuje jen základní identifikaci žadatele a jeho statutárních orgánů a výpočet výše dotace. Pro proces posuzování žádostí není užitečné pročítat texty, které by zdůvodňovaly potřebnost služby, popisovaly její způsoby práce s cílovou skupinou nebo dodávaly další informace o využití finančních prostředků. Pro posouzení je opravdu důležitý pouze podíl práce, kterou konkrétní služba odvede pro obyvatele konkrétní obce, případně na území konkrétní obce.

V rámci aplikace inovativních přístupů je již sedm let organizována akce, která se jmenuje Prostor pro setkání. Jedná se o aktivitu, která má za cíl efektivním způsobem navzájem seznámit zaměstnance poskytovatelů sociálních služeb, institucí veřejné služby a zástupce dalších organizací či projektů. Obzvláště výhodné je to u nových zaměstnanců, kteří si potřebují vybudovat síť kontaktů v regionu. Akce vychází z principů rychlé seznamky s důležitými vylepšeními. Každý budoucí účastník si ze seznamu pozvaných vybere organizace, které chce poznat. Organizátor, kterým je sociální odbor města Otrokovice, spáruje požadavky a sestaví program jednotlivých kol dílčích schůzek v rámci několikahodinové akce. Jedno kolo trvá cca 10 minut, v rámci kterých si zástupci organizací vymění nejdůležitější informace a kontakty. Především jde o to, že si ztotožní tvář s jinými kontaktními údaji. Když si vyhodnotí, že to pro ně bude užitečné, domluví si další schůzku mimo formát akce. Přínos je především v efektivitě, protože v průběhu několika hodin lze absolvovat až 15 krátkých pracovních schůzek na jednom místě. Účelnost akce dokládá i fakt, že po celou dobu, kdy Prostor pro setkání připravujeme, přibývají noví účastníci a většina organizací se účastní opakovaně.

Přínos komunitního plánování pro město či užitek z toho, že město opakovaně a intenzivně zapojuje každého, kdo chce a může něčím přispět, se nejvíce projevuje ve chvílích krize, kdy je možné relativně rychle nacházet cesty k řešení. Za procesem komunitního plánování lze za uplynulých 13 let vidět konkrétní akce, projekty nebo nové sociální služby. Komunitní plánování na Otrokovicku se snaží držet krok s měnícími se potřebami lidí a podmínkami fungování sociálních a návazných služeb, zároveň je stabilním a pozitivním prostředím pro všechny, kdo chtějí spolupracovat.

Dodatek k Participaci

Dotace ze státního rozpočtu i z dalších veřejných rozpočtů byly až donedávna rozdělovány v zásadě bez pravidel a jejich výše byla vždy nejistá. V praxi jsme tomu říkali zvykové právo, kdy služba dostala každý rok přibližně tolik, co v roce předchozím, aniž by se stanovení konkrétní částky mohlo opřít o konkrétní kritéria shodná pro všechny podobné služby. Někdy se ovšem stalo, že služby dostaly ze státního rozpočtu výrazně méně peněz a to pak byl velký problém. Ke spolupráci v rámci regionu nás přiměla krize financování sociálních služeb v roce 2012, kterou vyvolala tehdejší vláda. Stalo se, že některé služby už ohlásily ukončení činnosti, protože měly peníze jen na několik měsíců provozu. V zájmu obcí však rozhodně není rušit sociální služby, které zabezpečují potřeby jejich obyvatel. Proto město Otrokovice jednorázově navýšilo dotace pro sociální služby, které byly nejvíce ohrožené. Zároveň požádalo o spolupráci a pomoc i ostatní obce v regionu. Podařilo se dohodnout takový systém, který snížil požadavky na rozpočet města Otrokovice a rozložil zátěž na rozpočty všech obcí ORP. Otrokovice jsou městem s cca 17 500 obyvateli, celý správní obvod má cca 35 000 obyvatel a skládá se z deseti obcí. Rozpočet města pro oblast sociálních služeb je cca 3,5 mil. Kč, město Napajedla a ostatní obce přispívají cca 1,5 mil. Kč. Město Otrokovice má ještě svoji příspěvkovou organizaci SENIOR Otrokovice, jejíž provoz je dotován cca 10 mil. Kč.

V rámci řídící skupiny komunitního plánování bylo dohodnuto, že je potřeba alespoň ze strany obcí a jejich rozpočtů zajistit poskytovatelům finanční podporu, na jejíž výši se budou moci spoléhat při plánování provozu služeb. Participace je definována několika principy a skládá se z několika procesních kroků. Od roku 2012 prošla jednou aktualizací. Vše je zahrnuto v platném komunitním plánu sociálních služeb.

Principy participace:

- Předpokladem fungování systému participace je vzájemná důvěra a vstřícnost mezi poskytovateli sociálních služeb a obcemi, která umožňuje řešit nestandardní situace s ohledem na minimalizaci dopadu na uživatele sociálních služeb.
- Obce deklarují zájem na zachování stávajících sociálních služeb v ORP Otrokovice.
- Obce vyčlení ve svých rozpočtech finance na sociální služby na Otrokovicku.
- Obce budou dotovat pouze služby zhodnocené podle krajských parametrů jako kvalitní, a tím pádem zařazené do krajské sítě sociálních služeb.
- Za občana obce se považuje uživatel s trvalým bydlištěm v dané obci k datu podání žádosti o dotaci/dar. V odůvodněných případech je rozhodující místo pobytu občana, nikoli adresa jeho trvalého bydliště.
- Každá obec se podílí na nákladech sociálních služeb poskytovaných jejím občanům nebo poskytovaných na jejím území.

- Poskytovatelé sociálních služeb poskytují obcím dostatek informací, ze kterých je možno odvodit objem práce vykonané, pro občany obce nebo na území obce.
- Výše participace na financování poskytovaných sociálních služeb navazuje na systém vyrovnávací platby garantovaný Zlínským krajem.
- Dotace poskytnutá na tyto služby bude součástí vyrovnávací platby ve smyslu krajského „Pověření".
- Celkový objem financí z obecních rozpočtů představuje maximálně 10% celkového rozpočtu sociálních služeb poskytovaných občanům obcí na Otrokovicku nebo na území obcí na Otrokovicku.
- O výši konkrétní finanční podpory pro jednotlivé sociální služby rozhodují příslušné orgány obcí na základě žádostí poskytovatelů sociálních služeb.

Pravidla a postupy participace:

1. **Vyčlenění financí v rozpočtu**

   Aby bylo možno zajistit spolufinancování sociálních služeb z obecních rozpočtů, je nezbytné vyčlenit dostatečný objem peněz v návrhu rozpočtu každé obce na následující rok.

   Sociální odbor Otrokovice zjistí do 15. 9. příslušného roku předpokládanou výši žádostí o finanční prostředky na zajištění spolufinancování sociálních služeb na následující rok od jednotlivých poskytovatelů členěnou dle jednotlivých obcí formou přehledné tabulky, kterou rozešle všem obcím. Tento dokument je pouze orientační a výše konkrétních požadavků v žádostech jednotlivých poskytovatelů může být odlišná. Je třeba počítat s tím, že systém nezahrnuje služby poskytovatelů, kteří působí v jiných regionech či krajích.

   O celkové výši financí vyčleněných v rozpočtu na sociální služby rozhodují orgány obce.

2. **Podání žádostí**

   Žádost o příspěvek z rozpočtu obce (ve formě dotace nebo daru) je podávána na jednotném formuláři, který je připraven sociálním odborem Otrokovice a schválen Řídící skupinou KPSS pro příslušný rok.

   Formální náležitosti žádosti odpovídají textu zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů a navazují na systém vyrovnávací platby Zlínského kraje. Ze žádosti musí být patrné, jaký je rozpočet služeb poskytovaných občanům obce nebo na území obce, jaký je předpokládaný počet jednotek poskytovaný občanům obce nebo na území obce, jaká je cena za jednotku služby, jaký je podíl obce na ceně jednotky služby a jaká je celková výše požadovaných finančních prostředků.

Termín podávání žádostí vyhlašuje každá obec samostatně. Orgány obce na základě žádosti žadatele rozhodují o přidělení finančních prostředků formou daru či dotace. Výši dotace/daru pro poskytovatele sociálních služeb schvalují orgány obce.

3. **Platby**

   Obec s poskytovatelem sociálních služeb uzavírá smlouvu, která má náležitosti dle zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. Obec může rozhodnout o tom, že finance pro sociální služby poskytne v jedné nebo ve více splátkách. V případě zálohových plateb je první část dotace ve výši 50% schválené částky poskytována zpravidla do konce měsíce dubna příslušného roku.

4. **Změny v rozpočtu sociální služby**

   V případě, že vzhledem k dotacím z obecních rozpočtů nastanou v průběhu čerpání podstatné změny, nejčastěji nárůst nebo úbytek klientů, je doporučeno, aby poskytovatel sociálních služeb vstoupil s jednotlivými obcemi v jednání, které případně vyústí v dohodu o dofinancování sociální služby nebo ve vrácení nevyčerpaných financí do obecního rozpočtu.

5. **Vyúčtování dotace a informace o využití dotace**

   Každá obec si může nastavit pravidla pro vyúčtování dotace samostatně. Součástí vyúčtování je také přehled poskytnutých jednotek služby v uplynulém roce a informace o propagaci donora (obce) poskytovatelem sociální služby.

Komunitní plánování v Lanškrouně, Mikulová Hana

Proces komunitního plánování byl v Lanškrouně zahájen na základě usnesení Rady města č. 732 a 733 z roku 2004, kterým se vedení města rozhodlo podpořit komunitní plánování sociálních služeb v Lanškrouně. Hlavním cílem tohoto rozhodnutí bylo zabezpečit rozvoj sociálních služeb, jejich zkvalitnění, a také to, aby co nejvíce odpovídaly místním potřebám. Zároveň souhlasila s vysláním první triády (tj. zástupce zadavatele, poskytovatele a uživatele sociálních služeb) na výcvik komunitního plánování sociálních služeb. Tento výcvik se konal v průběhu roku 2005. V roce 2006 se město Lanškroun plně zapojilo do procesu přípravy komunitního plánu. Dne 2. října 2008 se uskutečnila první schůze s oslovenými občany města Lanškroun, kteří vyjádřili svůj zájem zapojit se do procesu Komunitního plánování sociálních služeb v Lanškrouně.

Toho dne se v kulturní místnosti Domova pro seniory sešla skupina lidí věkově i svým zaměřením odlišná, avšak všichni přišli se společným cílem a to přispět svými zkušenostmi a názory ke zkvalitnění a zvýšení nabídky sociálních služeb ve městě. Ještě v tomtéž měsíci se konala první jednání ve dvou pracovních skupinách, které se zaměřily na vybrané cílové skupiny obyvatelstva města Lanškrouna.

První pracovní skupina se zabývá seniory, osobami se zdravotním postižením a osobami ohroženými sociálním vyloučením. Druhá pracovní skupina se zabývá cílovou skupinou rodina, děti, ohrožená mládež a národností menšiny. Toto rozdělení na dvě pracovní skupiny zůstalo zachováno dodnes. Postupem času se přidaly další organizace ale i jednotlivci, kteří mají zájem o dění na Lanškrounsku.

Komunitní plánování je velmi složitý proces založený především na vyjednávání všech zaangažovaných stran, na jejich propojení a vzájemné spolupráci. Jedná se o ty, pro něž jsou služby určeny – tedy uživatelé, dále vstupují do procesu poskytovatelé – tedy fyzické osoby nebo organizace, které služby provozují a v neposlední řadě také zadavatelé – ti kdo službu platí, zřizují a zadávají a samozřejmě nesmíme opomenout širokou veřejnost.

Posláním plánování sociálních služeb v Lanškrouně je zajistit občanům možnost výběru takových sociálních služeb, které by odpovídaly jejich potřebám. Tyto sociální služby by měly být kvalitní a dostupné a to, jak místně, tak časově, cenově i prostorově (tzn. bez bariér). Hlavním cílem je spokojenost občanů města.

Do komunitního plánování se zapojili i členové Komise pro sociální, rodinnou a komunitní politiku. V současné době je zpracováván Plán rozvoje sociálních a souvisejících služeb Lanškroun na období 2019 až 2022 a tudíž již proběhlo několik jednání včetně zjišťování

členů o potřebách klientů nebo osob blízkých. Do procesu komunitního plánování jsou zapojeny i organizace, které na území Lanškrouna a spádových obcí působí pouze okrajově.

Jednání pracovních skupin nevede pouze k vytvoření Plánu rozvoje sociálních a souvisejících služeb, ale také k vzájemnému poznání a propojení jednotlivých služeb, organizací ale i jednotlivců. Byli osloveni také občané a zástupci spádových obcí, zda nemají zájem o zapojení zejména z toho důvodu, aby se jim dostaly do podvědomí služby, které jim mohou organizace nabídnout.

Tím, že se jednotliví členové vzájemně poznávají, znají své možnosti a vědí, na koho se v případě potřeby mohou oni nebo jejich klienti obrátit, se také zvyšuje kvalita poskytovaných služeb a základního poradenství.

I o těchto vztazích a výměně informací by mělo být komunitní plánování.

Mapování kazuistik, Honus Rostislav

V příspěvku jsou popsány techniky umožňující mapování a následné efektivní hledání řešení ve složitějších kazuistikách. Techniky lze využít při individuálním plánování, v rámci kazuistických supervizí a peer supervizí.

Kolo rovnováhy

Kolo rovnováhy lze aplikovat nejen v rámci řešení kazuistik, ale také při hledání odpovědí na otázky souvisejícími s osobním nebo profesním životem, při řešení problémů v týmu apod. (viz příspěvek Kolo profesní rovnováhy jako prevence syndromu vyhoření).

Princip

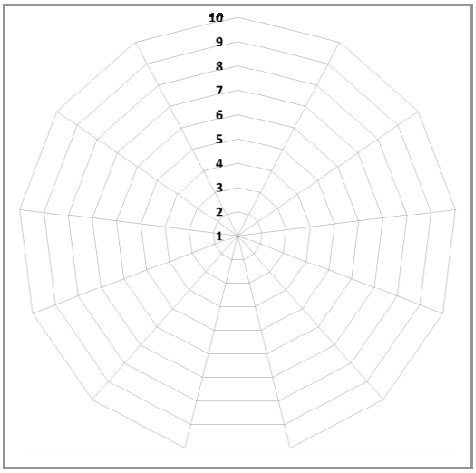

Kolo rovnováhy si můžete představit jako mnohoúhelník, kdy každý z paprsků „kola“ představuje jeden z důležitých aspektů problému, který řešíte.

Na každém z nich jsou vyznačeny body 1 až 10, kdy desítka znamená, že daný aspekt je zcela v pořádku, že se nachází v ideálním stavu („lepší to být nemůže“). Jednička naproti tomu ukazuje, že danou oblast považujeme za naprosto nevyhovující.

Pokud v kole rovnováhy uvedeme skutečně všechny podstatné aspekty, lidi, vlivy, organizace, které v kazuistice působí, pak, aby daný systém fungoval optimálně, je důležité, aby byly jednotlivé faktory co nejvíce v rovnováze.

Stručný nástin kazuistiky

Rodina, instituce, faktory:

- matka dětí 5 (děvče) a 10 (chlapec) let s nedostatečnými rodičovskými kompetencemi, psychicky labilní, hraniční porucha osobnosti, bez zaměstnání,
- chlapec s diagnostikovaným ADHD (medikován), poruchy učení a chování, chlapec preferuje soužití s biologickým otcem, děvče chce zůstat s maminkou,
- partner se sklony k nadužívání alkoholu, uzavřený, stranící se (nedůvěra vůči OSPOD a SAS), utíká od problémů v rodině, zaměstnaný, snaží se o rodinu materiálně postarat přes složitou finanční situaci (dluhy matky z minulosti),
- biologický otec s novou rodinou a dětmi (bydlí ve městě vzdáleném 350 km),
- „původní“ tchyně s dobrým vztahem k dětem, podporující (350 km),
- „nová“ tchyně, která se příliš nezapojuje, neurovnané vztahy s dcerou z minulosti,
- sociálně aktivizační služba podporující matku v rodičovských kompetencích,

- OSPOD.

Pro pochopení principu práce s kolem rovnováhy je (doufáme) výše uvedený popis kazuistiky dostatečný. Ve skutečnosti bychom potřebovali k supervizní práci s kazuistikou celou řadu doplňujících informací.

Krok číslo 1

Vyplňte aktuální hodnoty do paprsků kola a vyneste je do grafu. Uvidíte rodinný systém jako na dlani. Jak to na vás působí?

Jak jednotliví aktéři, instituce dokázali, že mají některé oblasti výš než na jedničce? Které věci umí? V čem jsou jejich silné a slabé stránky?

Krok číslo 2

Vyneste si do grafu hodnoty popisující, jaký by měl podle vás rodinný systém být. Rozdíl mezi oběma křivkami je potenciální prostor pro změny. Jak jich dosáhnete? Co bude potřeba udělat a zajistit?

Krok číslo 3

Když se nad kolem (ne)rovnováhy zamyslíte, najdete oblast, ve které kdyby došlo ke zlepšení, táhla by nahoru i ostatní? Která to je, co spolu vzájemně souvisí? Pokud ji máte, je to věc, kterou byste měli řešit jako první.

Krok číslo 4

Co konkrétně lze udělat pro změnu a zlepšení?

Co k tomu potřebujete vy a rodina?

Pomůže vám/jim někdo?

Co v rodině funguje? Proč? Jak můžete využít silné stránky pro zlepšení?

	Nyní	*Plán*
OTEC	5	8
DĚVČE	6	8
CHLAPEC	4	8
MATKA	3	6
BIOLOGICKÝ OETC	8	8
PŮVODNÍ TCHYNĚ	8	8
NOVÁ TCHYNĚ	4	6
SAS	8	9
OSPOD	9	8
FINANCE A DLUHY	4	7

Technika umožňuje vidět celý rodinný systém na jednom místě a ve vzájemných souvislostech:

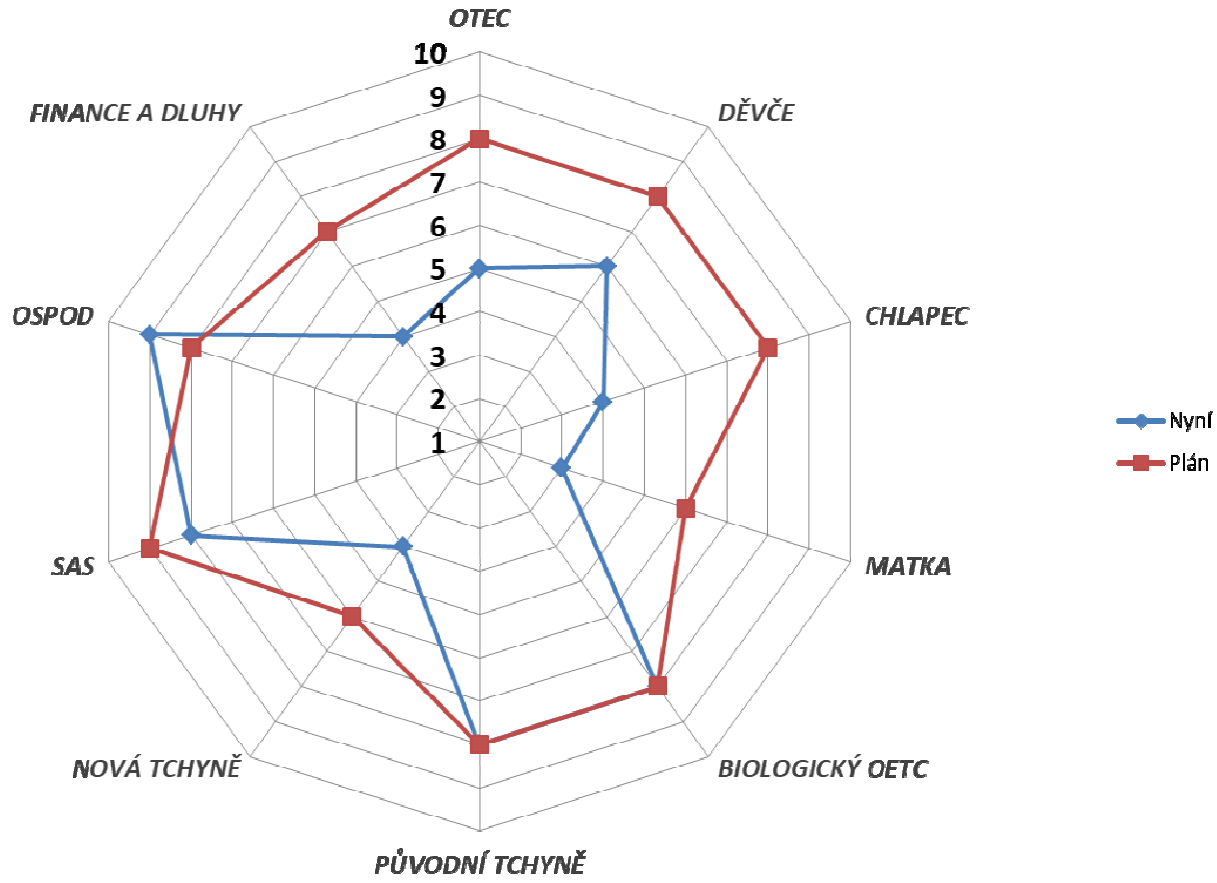

Příklad návrhu řešení kazuistiky

- OSPOD a SAS se pokusí získat důvěru otce otevřeným rozhovorem a více jej zapojit do řešení celé situace a výchovy dětí (posun z 5 na 8).
- U děvčete dlouhodobou spoluprací se SAS a OSPOD postupně zlepšovat dovednosti a kompetence. Zařadit pravidelnou návštěvu kroužku s doprovodem otce. (6-8)
- U chlapce zvážit soužití s biologickým otcem (zásadní bude postoj matky – rozhovor s OSPOD). Pokud matka nebude souhlasit – dlouhodobá podpora SAS a postupné posilování dovedností a kompetencí, pravidelné návštěvy biologického otce a babičky (posílit prázdninové pobyty). Dohodnout případovou konferenci za účasti zástupců školy. (4-8)
- Pokračovat v dlouhodobé spolupráci mezi SAS, OSPOD a matkou – posilování kompetencí. Zapojením otce přenést část odpovědnosti za výchovu na něj. (3-6)
- Více zapojit tchyni do života v rodině (úleva matce, podpora dětí). Realizovat rozhovor s OSPOD a SAS, pokusit se o vyřešení konfliktů z minulosti. (4-6)
- SAS – viz výše – nové aktivity v rodině, podpora otce (8-9), oddlužení (4-7).

- OSPOD – viz výše – dlouhodobě postupné omezování aktivity s tím, jak se bude situace v rodině zlepšovat (9-8).

Gradient vztahů

Technika gradient vztahů byla popsána Karlem Hájkem v rámci satiterapeutických technik. Pro naše účely si vypůjčíme hlavní myšlenku, která spočívá v přehledném uspořádání tzv. vztahového pole.

Do soustředných kruhů vyznačte lidi, instituce a faktory, k nimž má váš klient nějaký vztah. V našem případě to může být matka z výše uvedené kazuistiky. Zakreslete ji do středu. V kruhu nejblíže k ní budou lidé a instituce, k nimž má blízko, s nimiž je často v kontaktu. Nejdále budou lidé, instituce nebo důležité faktory které „nemusí“ nebo s nimiž by byla ráda, ale přesto není často v kontaktu. Spojte je s matkou čárou a označte, zda jde o vztah pozitivní (+) nebo negativní (-) či neutrální (0). Můžete jednotlivé aktéry také propojit mezi sebou a označit (+,-,0 „kdo s kým mluví, vychází“) a získáte tak přehledný sociogram vztahů mezi lidmi v systému klienta.

Jak na vás vztahové pole matky působí? Pokud máte potřebu některé vztahy uvolnit a jiné zintenzivnit, nakreslete šipky ve směrech, kam chcete vztah s příslušným aktérem ve vztahovém poli posunout (dále nebo blíže od sebe). Potřebujete některá mínus změnit v plus? Co můžete udělat pro to, aby se vztahy v systému takto změnily? Co to přinese dětem a klientce?

Technika umožňuje podívat se na rodinný systém jiným úhlem pohledu a v souvislostech (v příkladu nejsou zakresleny všechny vazby):

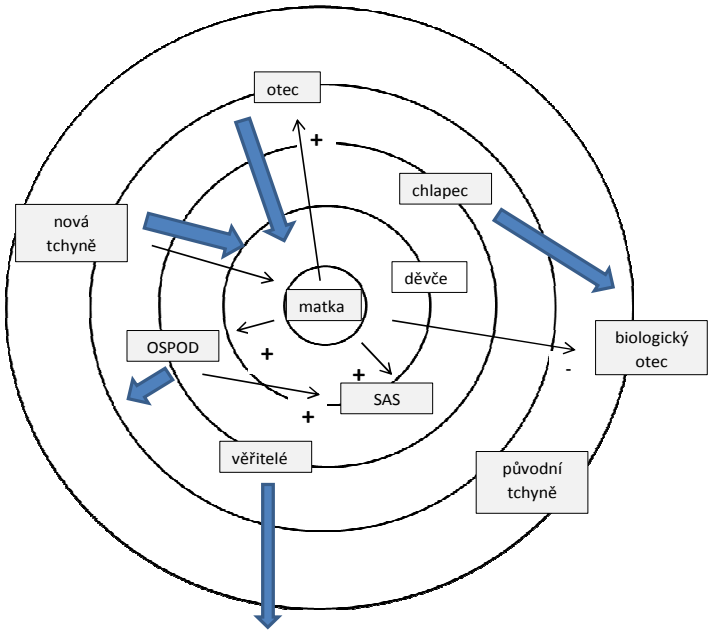

Společné supervize odborů sociálních věcí v Lanškrouně, Ptáčková Věra

Zaměstnancům Městského úřadu Lanškroun, odboru sociálních věcí a zdravotnictví je průběžně poskytována podpora ze strany nezávislého kvalifikovaného odborníka – supervizora. Supervize plní funkci vzdělávací, podpůrnou a řídící. V návaznosti na standardizaci orgánu sociálně-právní ochrany jsme v Lanškrouně intenzivně řešili potřebnost supervize pracovníků OSPOD. Z počátku byla cítit mezi většinou pracovnic OSPOD nedůvěra, některé kolegyně vyjadřovaly negativní postoj přímo s tím, že je to zbytečná ztráta času.

Na základě standardizace orgánů sociálně-právní ochrany dětí jsme ale promýšleli jak supervizi nastavit, aby byla užitečným nástrojem pro pracovnice OSPOD a ne jen přijímanou nutností. Vzhledem k tomu, že jsme početně malý odbor a (6 pracovnic OSPOD + vedoucí) navázali jsme spolupráci s nedalekým Městským úřadem Ústí nad Orlicí a rozhodli jsme se pro společné supervize a to tak, že bude probíhat 1,5 dne v měsíci, a že vždy první den proběhne společná případová supervize a druhý den věnujeme buď týmové supervizi nebo individuální, dle konkrétních potřeb každého z úřadů.

Pravidelně se střídáme v místě konání společné případové supervize, supervize týmová, nebo individuální probíhá vždy na konkrétním úřadě. Názorně je to tak, že pokud je ve čtvrtek dopoledne supervize týmová či individuální v Ústí nad Orlicí, je ve čtvrtek ta samá odpoledne v Lanškrouně. Společná případová je pak v pátek v Lanškrouně a v dalším měsíci v Ústí nad Orlicí.

V rámci případové sdílené supervize jsou řešena témata, jako jsou:

- vyhodnocování potřeb ohrožených dětí v kontextu tvorby individuálních plánů ochrany dítěte a jeho rodiny,
- dilemata vhodnosti/včasnosti intervence v zájmu ohrožených dětí,
- témata a zakázky pro využití nástrojů rodinných a případových konferencí,
- aktéři multidisciplinární spolupráce,
- role OSPOD v systému péče o ohrožené děti – součinnost s institucemi a organizacemi,
- kompetence OSPOD při vedení spisové dokumentace – dilemata součinnosti,
- role OSPOD a klientů dle transakční analýzy,
- přístupy a způsoby přímé práce s problematickými klienty,

- řízení o omezení způsobilosti k právním úkonům rodičů nezletilého dítěte ve vazbě na pozici kolizního opatrovníka dítěte,
- dilemata rodičovské zodpovědnosti u osob s duševním postižením a další.

V této formě sdílené supervize je velmi přínosné, že se setkáváme s pohledem pracovníků jiného OSPOD! Mnohdy přinášejí podněty, které nás v rámci našeho kolektivního hledání řešení nenapadají. Významnou roli v tomto sehrává nezatíženost pracovníků jiného OSPOD osobními, společenskými a pracovními zkušenostmi s klienty projednávaného případu. Klienty a kazuistiky vidí mnohdy jiným pohledem a ten pak může nabídnout nečekaná řešení.

Témata týmové supervize byla v počátcích zaměřena na standardy kvality výkonu sociálně-právní ochrany. V současné době jsou nejčastěji probírána témata multidisciplinární spolupráce OSPOD v síti návazných institucí a služeb, týmové role a vliv osobnosti sociálního pracovníka na přímou práci s klientem, jednotnost přístupu týmu OSPOD při intervenci v terénu, bezpečí týmu resp. sociálních pracovníků při práci v terénu i na pracovišti ve vazbě na potenciální ohrožení problematickými klienty.

Dále sociální pracovnice využívají v hojné míře také formy individuálních supervizí. Ne každá kolegyně je nastavena na otevřené společné sdílení skutečností provázejících sociální práci a individuální supervize je pak velmi dobrým nástrojem, který poskytne bezpečné prostředí a je také velmi dobře hodnocena.

Pro názornost změny vnímání supervizí u pracovnic OSPOD našeho odboru uvádím výsledky anonymního dotazníkového šetření (zhodnocení průběhu a potřebnosti supervize). Z odpovědí dotazovaných vyplynulo:

- **Byla jste spokojená se službami supervizorky?** Ano (7).
- **Byla časová dotace supervize 1 – 2x měsíčně dostačující?** Ano, takto často supervize stačily (6); Ne, uvítala bych, aby byly supervize i častěji (1).
- **Jaká forma supervize vám více vyhovovala?** Volenou odpovědí byla preference případové supervize ve skupině – ve vazbě ke klientům (6), těsně následovala individuální supervize (5) a týmová (5).
- **Co vám osobně přinesla supervize?** Inspiraci (7), podporu (7), dobrou týmovou spolupráci (7), nový pohled (7), náhled na situaci (5), hlubší porozumění (4), vzdělávání (3), poradenství (3), sdílení (1).
- **V čem vidíte smysl supervize?** V podpoře (2), v možnosti konzultace jiného či nového pohledu (1), psychohygieně (1), sdílení - „více lidí, více názorů“ (3), upevnění týmu (1).

- **Míra naplnění supervizních funkcí** (průměr supervidovaných, max. hodnota 10): vzdělávací 8,2 / podpůrná 9,8 / řídící, sebeřídící 8,2.
- **Co Vás odrazuje od supervize?** Neodrazuje mne nic (6), obavy z kritiky ostatních ve skupině/týmu (1).
- **Co byste potřebovala, abyste do supervize do budoucna mohla přijít?** Vše vyhovující. / Supervizi považuji za důležitou a ráda se i nadále budu zúčastňovat.
- **Jak často by se dle vás měla supervize do budoucna ve vaší organizaci konat?** 1x za měsíc (6), 1x za dva měsíce (1).
- **Doporučení, připomínky:** Jsem velmi spokojená, žádné připomínky nemám. Ostatní dotazované bez doporučení či připomínek.

Z odpovědí dotazovaných vyplynulo, že s podporou ze strany nezávislého kvalifikovaného odborníka formou supervizí jsou sociální pracovnice spokojené. Supervize naplňuje všechny své funkce, tedy vzdělávací, podpůrnou i řídící/sebeřídící a přispívá ke zvýšení fundovanosti a kvalifikace pracovnic a tím zprostředkovaně také ke kvalitě výkonu SPOD.

Supervize jako výměna zkušeností, Honus Rostislav

V rámci realizace projektu proběhlo několik setkání zaměřených na výměnu zkušeností a dobrých praxí. Setkání, která jsem měl možnost moderovat, byla charakteristická tím, že se účastníci v diskuzi dříve nebo později zaměřili také na řešení konkrétních kazuistik. V těchto částech programu pak v podstatě probíhala skupinová kazuistická supervize, ovšem tým nebyl homogenní (účastníci pouze z jedné organizace). Co nám tato zkušenost přinesla?

Funkce a typy supervize

Na úvod příspěvku si pojďme připomenout definici, funkce a typy supervizí. Různé zdroje uvádějí různá členění.

Když se mne lidé ptají, cože to dělám, pak zatím nejjednodušší definice, která mne napadla je „Pomáhám lidem, kteří pomáhají jiným lidem“. Wikipedie k tomu sofistikovaněji dodává „Supervize je nástroj celoživotního učení používaný zejména u pomáhajících profesí. Supervize vznikla v psychoterapeutickém prostředí. Později se začala využívat i v dalších oblastech jako je sociální práce, zdravotnictví, školství a v poslední době i ve výrobních podnicích. Smyslem supervize je rozvíjet profesní dovednosti supervidovaných, posilovat vztahy v pracovním týmu, poskytovat podporu a nacházet řešení problematických situací.“

Ve standardu kvality v sociálních službách číslo 10 pak nalezneme kritérium 10.6 „Pro pracovníky, kteří se věnují přímé práci s uživateli (sociálních služeb), zajišťuje zařízení podporu nezávislého kvalifikovaného odborníka za účelem řešení problémů, jež jednotliví pracovníci nebo pracovní týmy zažívají při výkonu zaměstnání“. Konečným cílem supervizí je zlepšování našich schopností a dovedností ve vztahu k těm, kvůli nimž jsme tady – našim klientům. Účelem supervize je udržování a rozvoj kvality a účinnosti poskytovaných služeb.

Funkce supervize

- Podpůrná funkce – víme, že se máme o koho opřít, vzájemná podpora ve složitých situacích, prevence syndromu vyhoření, duševní hygiena, sdílení, vědomí „nejsme v tom sami“.
- Edukativní funkce – celoživotní učení a získávání zkušeností v procesu supervize.
- Řídící/kontrolní funkce – na prvním místě je zde zájem klienta a dodržování příslušných odborných postupů a etických principů. Patří zde také společné uvažování o komplikovaných otázkách svobody a odpovědnosti klientů versus odpovědnosti sociálních pracovních nebo pracovníků v sociálních službách (otázka hranic se objevuje téměř na každém supervizním setkání).

Role supervizora zahrnuje:

- Monitorování prospěchu klienta.
- Monitorování dodržování příslušných právních, etických a profesionálními zásad.
- Monitorování dosažených výsledků a odborného růstu supervidovaného.

Typy supervize podle účastníků

- Individuální.
- Triadická (supervidovaný + kolega, kolegyně (mentor, peer supervizor) + supervizor).
- Skupinová homogenní (účastníci z jedné organizace).
- Skupinová heterogenní (účastníci stejné profese z více organizací).

Typy supervize podle zaměření

- Kazuistická, případová supervize – zaměření na řešení a konzultace konkrétních kazuistik.
- Týmová supervize – zaměření na vztahy v týmu, spolupráci, vztahy s jinými týmy, vztahy s vedením organizace apod.
- Manažerská a strategická supervize – zaměření na koncepční a programové (odborné) aspekty činnosti organizace, které tvoří prostředí pro práci s klienty, profesionální rozvoj členů týmu a fungování týmu.
- Individuální nebo skupinová podpůrná supervize – zaměření na duševní hygienu a prevenci syndromu vyhoření.

Peer supervize – dobrá praxe

Zřejmě nejčastější a velmi účinnou formou supervize je konzultace s kolegy a kolegyněmi a vzájemná podpora ve složitých nebo náročných kazuistikách a situacích.

Pokud hledáte řešení akutního problému, potřebujete konzultaci/supervizi bezprostředně. Nemůžete čekat na dohodnutý další termín supervize. Jen výjimečně se v praxi setkáváme s organizacemi, které mají nasmlouvánu určitou formu akutní supervize. Nejčastěji pak využíváme podpory a zkušeností nejbližších kolegů. Zkušenosti ukazují, že forma peer supervize je velmi účinná, užitečná a dostupná. Důležité je však zaměřit pozornost na eliminaci možných rizik.

Výhody peer supervize	Nevýhody peer supervize
• Dostupnost • Důvěra, vztah • Porozumění • Účinnost • Vzájemná podpora • Sdílení • Praktičnost	• Nebezpečí "stejné provozní slepoty" • Neznalost supervizních technik a postupů • Ujišťování se v postupech a řešeních, které nerespektují zájem klienta

Jak eliminovat nevýhody a možná rizika peer supervizí?

- Vzdělávání peer supervizorů (mentoring, zpětná vazba, základy koučovacího přístupu, techniky a metody supervize).
- Poskytnuté peer supervize prodiskutovat na nejbližším setkání s externím supervizorem.
- Realizovat peer supervize jako skupinové (alespoň triáda!) například formou Bálintovské skupiny, kdy se podstatně eliminuje možnost jednostranného pohledu a provozní slepoty peer supervizora.
- Dodržovat určitou formu a strukturu v peer supervizích (jasně si pojmenovat, že právě teď „děláme supervizi“, definovat zakázku, popsat situaci, definovat možnosti, vybrat řešení, naplánovat kroky a následně ověřit výsledek). To vše samozřejmě může proběhnout u kávy, ale na rozdíl od přátelského sdílení a povídání, má mít peer supervize určitá pravidla a strukturu. To vše lze dohodnout a nastavit v rámci vzdělávání peer supervizorů.

Zkušenosti se skupinovou heterogenní supervizí – dobrá praxe

Skupinová heterogenní supervize je z hlediska funkcí a zaměření standardní supervizí, pouze s tím rozdílem, že účastníky tvoří lidé stejných profesí, ale z různých organizací.

Skupinová heterogenní supervize má celou řadu výhod a v podstatě žádné nevýhody nebo rizika. Samozřejmě zde může být problémem důvěra, pocit bezpečí apod., nicméně to jsou faktory, se kterými pracujeme v rámci jakékoli formy a typu supervize. Tento typ supervize pravděpodobně nebude vhodný pro řešení interních problémů/vztahů v týmu jedné organizace, ale i v tomto případě mohou být postřehy, nadhled a zpětná vazba kolegyň a kolegů odjinud velmi cenné.

Výhody supervize napříč organizacemi:

- Nezatíženost obvyklými postupy v jedné organizaci.
- Nadhled.
- Zkušenosti odjinud.
- Nápady, inspirace, dobré praxe.
- Zpravidla intenzivnější a živější skupinová dynamika.
- Sdílení a pocity „jsme na jedné lodi“, „stejné problémy řeší i jinde“ apod.
- Vědomí společného zájmu a sounáležitosti napříč organizacemi.

Kolo profesní rovnováhy jako prevence syndromu vyhoření, Honus Rostislav

V příspěvku je popsána technika umožňující sociálním pracovníkům strukturovaně přemýšlet nad vlastní profesní rolí a směřováním. Vidět smysl v tom, co člověk dělá, pojmenovat si co nám práce bere a přináší, kam v profesní roli směřujeme a zda se cítíme dobře, může být jedním z důležitých faktorů prevence syndromu vyhoření. Technika je dobře použitelná v rámci skupinových setkání a supervizí.

Kolo profesní rovnováhy

Ke každé položce v dotazníku na následující straně máte možnost přidělit 1 až 10 bodů. Jednička znamená, že s touto oblastí nejste vůbec spokojeni, něco vám chybí. Desítka znamená, že jste spokojeni. Ne že by to nemohlo být lepší, ale vám to takto úplně stačí. Nic vám nechybí.

Krok číslo 1

Vyplňte hodnoty do sloupce „nyní“ a vyneste je do grafu. Teď vidíte váš profesní život jako na dlani. Jak to na vás působí? Co cítíte? Jak se vám vaše kolo profesní rovnováhy líbí?

Jak jste to dokázali, že máte některé oblasti tak vysoko? Které věci prostě umíte? V čem jste dobří?

Krok číslo 2

Vyneste si do grafu hodnoty ze sloupce „chci“. Rozdíl mezi oběma křivkami je váš potenciální prostor pro dosažení profesní rovnováhy.

Krok číslo 3

Když se nad svým kolem rovnováhy zamyslíte, najdete oblast, ve které kdyby došlo ke zlepšení, vytáhla by nahoru i ostatní? Která to je, co spolu vzájemně souvisí? Pokud ji máte, je to věc, kterou byste měli řešit jako první.

Krok číslo 4

Co konkrétně můžete udělat pro změnu a zlepšení?

Co k tomu potřebujete?

Pomůže vám někdo?

Co vám v profesním životě funguje? Proč? Jak můžete využít své silné stránky pro zlepšení?

Kolo profesní rovnováhy

Datum		*Nyní*	*Chci*
STRES	pracovní stres, energetická náročnost, časový stres, stres z odpovědnosti, tlak na výkon, vliv na		
OBSAH PRÁCE	baví mě, je pestrá, rutinní, vyhovuje mi, nevyhovuje mi		
PENÍZE	spokojenost s příjmem a benefity		
ČASOVÁ NÁROČNOST	jsem spokojen nebo nespokojen s tím,kolik času práci věnuji		
VZTAHY	s kolegy, s nadřízeným, s podřízenými, atmosféra, spolupráce, konflikty, vztahy se		
PROSTŘEDÍ	příjemné prostředí, nástroje, pomůcky, technika, vybavení		
JÁ	seberealizuji se, rozvíjím se, rostu, učím se		
OCENĚNÍ	jsem uznáván, respektován, oceněn i jinak než penězi		
SEBEPŘESAŽENÍ	díky práci dělám něco pro druhé, něco po mě zůstává, něco buduji, společenská odpovědnost		
SVOBODA	řídím a ovlivňuji svůj profesní život, vím co chci a kam směřuji, mohu věci ovlivňovat		
ODPOVĚDNOST	nesu odpovědnost za vše co dělám, za sliby,odpovědnost je přiměřená kompetencím		
SMYSL	můj profesní život má smysl, prožívám radost, naplňuje mě		
ROVNOVÁHA	můj profesní a osobní život je v rovnováze a cítím se spokojený(á)		

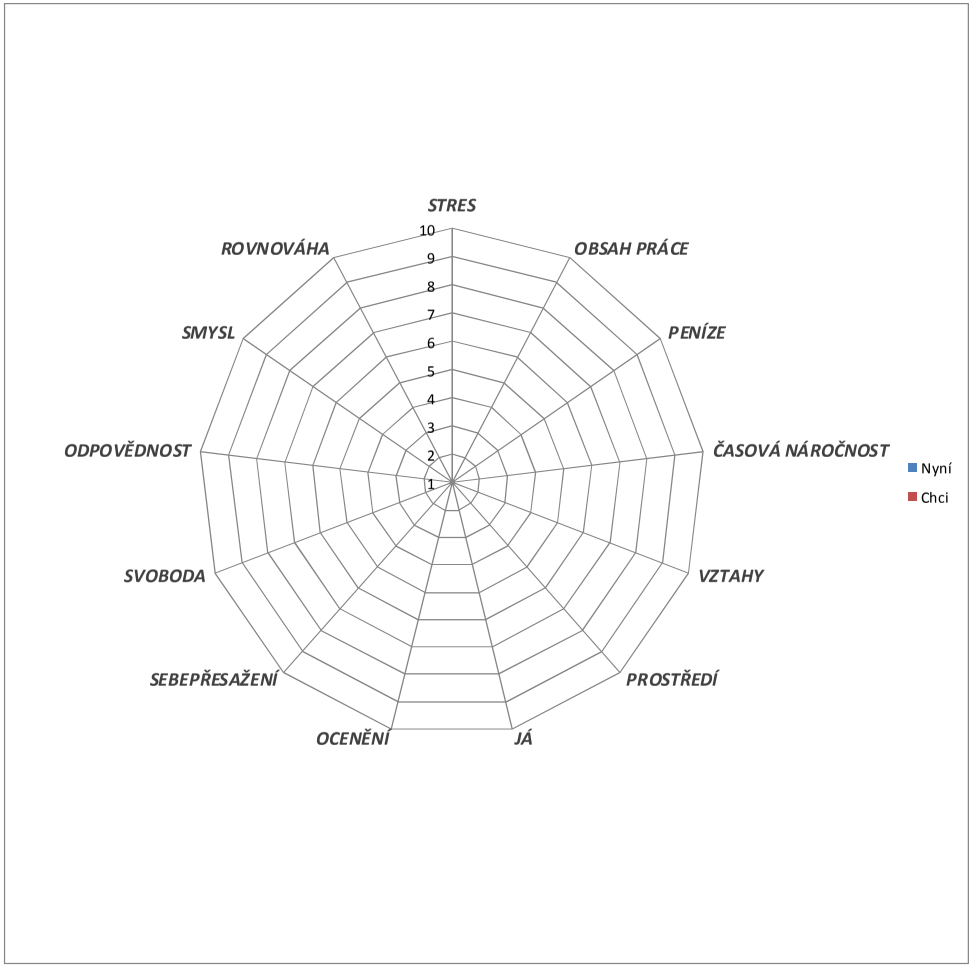

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Seznam zkratek

ADA+ - Adiktologická dorostová ambulance

ADHD - zkratka anglického „Attention Deficit Hyperactivity Disorder“, porucha pozornosti s hyperaktivitou

DDŠ – Dětský domov se školou

DPC – Dům na půli cesty

DÚM – Diagnostický ústav pro mládež

HN – hmotná nouze

KPSS - komunitní plánování sociálních služeb

MěÚ – městský úřad

MoP - mimořádná finanční pomoc

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

NRP – náhradní rodinná péče

OSPOD - oddělení sociálně právní ochrany dětí

OSSZ – okresní správa sociálního zabezpečení

OTSP - oddělení terénní sociální práce

PDZ – organizace, centrum péče o duševní zdraví

PK – případová konference

PMS – Probační a mediační služba

PnP – příspěvek na péči

SAS – sociálně aktivizační služba

SOU a PŠ – střední odborné učiliště a praktická škola

SP – sociální pracovník

SVP – Středisko výchovné péče

ÚP – Úřad práce

VÚM – Výchovný ústav mládeže

Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR, o.p.s.
Vítkova 10/241
186 00 Praha 8
Tel.: +420 222 316 878
vcvscr@vcvscr.cz
www.vcvscr.cz